

793.2
S-34

85.423
S-34

SII NOMU

PIR TUGAAR
TEPTER

19692

COGAAL

KOMITEDI

SII NOMU

PIR TUGAAR TEPTER

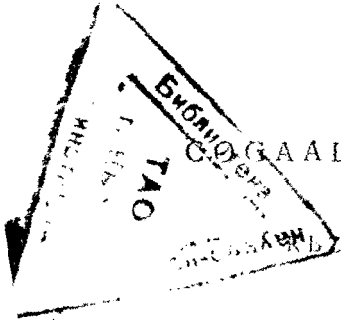
WIKIHTAF

20622

19692

~~19962~~ 7

~~664584~~

GAAL KOMITEDI

BL-1937

1937
EMEDNO
BL. A. C.

Кызы-хоогај, Шетинкин кудумсузу, разың № 1.

Т О К А .

UZUN-KARA, SEMIS-KARA

УШ СУЛУ КЫРГЫЗУУ

ŞİGE KIRZIRLER:

Semis-kara—30 xalıq arat.

Uzun-kara—42 xalıq aşşak.

PIR TUGAAR KÖRGYZYŪ.

Arattarmyň maj aýnyň pir saazyga peletkenip turar tugajyň körgysken. Eleen silioq oq iştinde Uzun-kara tapkylap olurar.

UZUN-KARADAN: Amdykk Semis-kara tep kizi maj-muj tep uzu paazy tьvьlvas nam-kumnyň sugaazьn-na podap coruur appargan хөк-le aşşak tur-am. Ain ta kajda kalvaja pergen kьlaştap cor ьjnaan. Tьvanьň curtungа maj-muj tep cyveni kizi көрген еves, ol cyveni ta cunьň-pile xolup ciir cyve ьjnaan? Azь po paaştьň cunь-taa pilves tokpak paazy-pile төmeji ol irgi--pe?. Анаа-la coraan xilincek cok ezin paktaj peerge, kajьn poor-laan moң. Semis-karanьň moozu paza şьn pooru cađavas poor, cer-le tьvьzьk kulugur polgaj oң. Саа, mooң moozu-pile paaş iridip, azь saadadyр olurgan xeree cok, azььm kььp alьmza peş teere poor oң (*tapkylap olurar*).

Semis-kara taştьn ьlap corup olurar.

БРЬЗЬ: Maj-la aýnyň pirniň хунуп
Marks paşk aйтьp pergen.
Maadyrьq arat pister
Maldьq cemniq polgan-na-pis.

Tarlatkan-na arat connuq
Tangьraqьq ekki хуну
Taartta ertten polur tidi,
Taştьgaa tooza yneliner.

Saj-la aýnyň pirniň хуну
Sangьs хongaş ertten polur.
Calвьştьq-la tuktu tutkaş,
Calgaa cokka cьksaalьь.

Po-la хуньnyң pirinejde
Syr-le куştу көргыzeeli.
Telegejniң arat conga
Majnyң pajььn cedireeli.

Katky itkizi-pile хөөгөви-шаан келгеш, U. караны
көгвөжин кыгын-се кылаштай-пеер.

SEMIS-KARADAN: Кандьоҗ аайльоҗ кизи роог сен, орук
аксынга узая перген олурар.

UZUN-KARADAN: Jo-joo, ol-la polgaj, ынар paar kizi
polgaj-aan моң. Сиктиҗ-ле кизи тур ам ро, ха-ха-ха. Сөөлгү
уједе мооң аайынга пазы кырып турар аппардым, кандьоҗ
аайльоҗ соог, мооң моозу сер-ле шып суве евес ынаан моң.

S. KARADAN: Ха-ха-ха! кытпың аайынга кырып олур сен,
Uzun?

U. KARADAN: Maj-muj, nam-kum tep turar ulustun-aan
(*tapkылар олурар*).

S. KARADAN: Po tugajyn podap көөрунге, кандьоҗ ышкаш
тур моң енес?

U. KARADAN: Seen ооң tugajyn ulam-na pilip par сы-
дар аппардым, сер-ле шытбай суве евес-пе оң, Semis?

S. KARADAN: Ol-taa ekki tur. Majyn pirniñ хунуу пистин
Тывага 1922 сыдан егелеп erttirgen tep tem surgakсы
ынар турду. Ol хунууң сорулгазы полза, телегејниң хамык-ла
араттар сыксаалыр алга, podunun negeeskinin negeer, nojat
tyzumenterge удurlаныр, erge şöleeni tarlatkan ангы podunun
xolunga алыр теп хырезир хуну роог суве тур.

Po хунуу 1839 сыда полган 2 тугаар Internasionalдын
pir тугаар Улуҗ хуралынга токтааткан. Po хунуу пистин адавыс
полур Улуҗ SSRE-de консуҗ рајылар erttirip турар. Kargys кы-
рунелерде ындьоҗ евес, ро хунде рајылаан ештерни капиталитар
разынар, адыр роолар өлүрүп турар, оларның уруҗ-тары кон-
суҗ јадарар, аштар сускар турар полгај. Po tugajyn surgakсы пазы
сугаалаар cordu. Саа-та ооң хөјну сызын сугаалаар-мен, пилір-
ле полгај-сен ала, Uzun.

U. KARADAN: Pistin Тываның сопу ам-на ekki аппарган
тур, шаанда пазы-ла консуҗ рагај тыреңги coraan полгај-пис.
Seen сугаалааның ышкаш өске серлерде соң пазы шак ындьоҗ-
ла тыреп coraan роог оң. Олар пистерни камгалаан төледе, олар-
га тузалаар херек. Мында рагај езерим пар суве (*ezerin tudup
alган олурар*), мону саткаш акшазын corudar полза, езер акша-
зы алыр суве ирги-пе?

S. KARADAN: (*U. Karanñ ezerin tudup algan*) Абыг, сугаа сок полгај-аан. Аан Майнџ сѣксаалыга паар poor сен ал-ла, Узун?

U. KARADAN: Адыг, адыг. 20 хожум, 10 аадым, 15 ineem турда, сагыс пагај езерде суу poor. Olarga tuzalaарь тоң сугула тур евес-пе.

Амдыккѣ сең саналың, тугајың турнунда-ла pilgeş, кѣз-дыг-ла хөрлеркен кизи-мен. Saldыngan кушту tudup алыг полгај, edipken аастѣ кансап tudup алыг poor тееş, төмеј сөгур олурган-мен. Ам ону-таа сагынгаş кансаар, сең podалың şың тур, seni едерип көрејин. Po ezer амдызында аа сѣткажаан, soonda пагыр sadыр көрејин адыг. Мен tuzalavas ползумза şuva!

S. KARADAN: Ындыг-ындыг, ezeriң аа сѣтсѣн, хагың uluq хун soonda ekki азылдаар-пис. Ам, хагың tastыгаа пагыр оq-аавысты каастар, tuk-taktan азыр алылы şuve, Узун.

U. KARADAN: Tuk, calama azar tep суну ыңсар паардың, Semis?... Ындыг евес, ындыг евес. Coruulu coruulu, kon-cuq şытvaj саналдыг кизи poor сен. Ezerimni маңаа каар каа-јың. Uluq хунде таан кајың маңаа ulus олurar, eptezi певес poor он.

S. KARADAN: Аа, ol-таа şың. Uluq picce хамык сон, majнџ сѣксаалыга yneri сугаа сок полгај-аан. Po pisterni көгур олурган еşterniң хевир şырајың ар көрге paza-ла ындыг ыşkaş. Ындыг polza-таа хөј сугаа херек сок, coruul, Узун.

U. KARADAN: Саа coruul, coruul.

S. KARADAN: Адыг-адыг, Узун, амдыккѣ kargырааның бир тыңнај каартаалѣ, сең ооң tas-ла cyve полгај.

Uzun-kara kattыгьр-kattыгьр, picce
сөдугур алгаş, kargыраалаар.

S. KARADAN: Ooş! Tas tur ал-ла, Узун (*yne kылаştар par сьдар*).

(*Kөzege хаар*).

IJI TUGAAR KӨRGYZYQI.

Semis-kara-pile Uzun-kara ijeele
өq kaastap turar. Semis-kara
Markстың сүгүмү tudup
alğan ылап turar.

БРЪЗЪ: Майның piri manaar-la cок
Ertten kezee cedip kelir.
Marks, Engels сүруктарын
Маңаа portta азыр алыл.

S. KARADAN: Am pirezzi суу ijik моң...

Semis-kara ылаар tep turda,
Uzun-kara murnap ылај peer.

БРЪЗЪ: Азысының ekki хуны
Am-na toraan cedip-le keer.
Aldarлық-la Lenin сүгүмү
Am-na toraan азыр алыл.

S. KARADAN: Kandыq аайлық kizi poor, kiziniң ылаар
tep podap алған ығын murnaj peer. Tyun сaa-la po tugajыда
meңee uduflanьp olur paдың-pa.

U. KARADAN: Хаа-ха-ха! хөк-le kizi ijin po. Tyungy kizi
ol-la хевеер yrgeş, азыр каан сьңј-teq ol-la ceringe kajьn ха-
langajьp turar, kizi сүвени pilip алыр teeş кызар polza, өзep-le
polgaj. Meni am көөр сeң-aa! Po Markстың, Leninniң, Stalin-
ның nomnarьn sadьp алдым, nomсup тургаş, olarның şавьзь
poor-men (*xojundan nomnar uştop keer*).

S. KARADAN: Aa, seeң oоң-taa konсuq şьn tur (*U. Ka-
ranьn pir nomun алгаş, xojлај шаар aar*). Сүзүн хej кьзьp
turar-pis. Өөvysty pozum kaastaj шаар алгаş тураалы. Am utkul-
ganьn хуралы paza polur, taartta ertten ськсаал paza polur pol-
gaj, Uzun.

Semis-kara ылар egeleer.

БРЪЗЪ: Brak şaqda paşkylarňy
Btkan soruun paşmdalaan,
Bndňajda Stalinňy
Tyrgen-ne peer ekkel ezim.

U. KARADAN: Brlar-ыrlar kaastap turar
Bndьq сыrgal kajaa turan.
Stalinňy nomalgazь
Brak Тьваа pottangan tur.

S. KARADAN: Ха-ха-ха! Tas ijin moň. Саа Узун, ро хамьк сувевис kaastap aldьвьs. am ertten şii yner polgaj. Ol şlige olurgan ulus „eş Semis-kara sen pir cyylden көргьs“ tej peer cadavas tep podaaş, piccii şylyk cogaadьp aldьm, onu nomcup perejin-pe?

U. KARADAN: Аа, ol-la polgaj, cer-le xorttan kulugur ijin moň. Men am teerezinde суве-сава cogaadь алыт евес-мен, суq-le тынар olurgaj men-aan.

Semis-kara xojundan piccii saazьn uşup
ekkelgeş, nomcuj-la peer.

ŞYLYK: Maj ajnьq pirniң xunьge
Maga kyşty көргьzeeliңer.
Magadancьq arat massa-pister,
Markstьq nomnalьn өöreniil.

Idepkejlіq arat massalar
Ide-tyrgen өöreniiliңer.
Lenin-Stalinňy nomnalgazьn
Isteer tuktu көdyreeliңer.

Ozaldaan Тьваа curtту,
Oktavrdan ottup kelgen.
Ooң soonda arat massa,
Omak sergek хөqzyj pergen.

Seervi pir сыдың murnunda
Serlik coraan arat massa.
Serliq maldьq feodaldarňy
Erge piliin şuut kazaan.

Oran curtту хөqzyderde,
Orttaa өzee mal polgaj.
Oovustu өstyrer teeş,
Majňy pirde lozuң salььt.

Kapitalistan sajalaarъъста
Kajda соор теп tileves-pis.
Kominternanън tugun tutkaş,
Sorulgavъs kuyssedir-pis.

Imperialisterge udur хyreşti
Ide-tyrgen kuyssediiler.
Idepkejliq arat conga
Ekki turlaq тъpsъp pereel:

Feodal pazar хyreziбisti
Pedik cadaa cedireeliner.
Tarlaar coruktu uzutkaarън
Petti-pile peletkeniiler.

U. KARADAN: Ooş, ха-ха-ха, хуруј хуруј!!!

S. KARADAN: Tenek kulugur, хурујlavas, тънсаар „ураа“!
теp adъş caskaar соор, ха-ха-ха. (*Ajttъp turar*).

U. KARADAN: Raa-raa-ra!

S. KARADAN: „Raa“ eves „ураа“ tidir-men.

Iji kizi kattъzъp turarlar.

(*Kөzege хаар*).

УЏ TUGAAR KÖRGYZUQ.

Ijelee сапыр келген, өөде сугаалазыр
олуралар.

U. KARADAN: (*Salaazın pazır olurgaş*) Uktulga xuralıң-
ga 500 kizi, сыксаалга 1500 kizi, kattыскаş 10.000 kizi. Çok cok
on eses, хағын 20 poldu-pe, 1 san par, ооң soonda iji kattap
peş par, ol iji on-on kattыскаş 20, ооң кығынга уş tik nemeer-
ge 20.000 polur cybe-pe mon, Semis?

S. KARADAN: Kalcaa aarыq kizi tur sen ijin. Iji muң ki-
zi ысказы, kezeekki surguulga par teerimge cyge parvas ijik
sen, ol-la polgaj уş-le хадь arazынга aza pergenin, ха-ха-ха!
Lenin paşky „өөrenir, өөөrenir paza takпыр өөөrenir“ teen polgaj.

U. KARADAN: Seen ol sugaаң koncuq şyn. Am majnyң
сыксаалы ertken soonda mөөrejden salыр алгаş, ekki өөөrenir
koreeli aa, Semis?

S. KARADAN: Polur polur, хағын koncuq şyn tur. Ertte-
mniq roop alыр polza, Tьваның curttun хөqzyderde koncuq
xerek. Kaj xolun (*xolun sunur сыdar*).

U. KARADAN: (*Semistin xolun tutkaş*) Am-na temgi nom-
parыmпы adьram, taan-taa cөгenciq tur, уş хадь arazынга pa-
za aza peer, erttem cok polza, kizee paza megeledir. Ak, po
paaşty kulugarnu (*paazын sirbekter olurar*).

S. KARADAN: Саа, am тыстаныр, agaарлар алыр pis-pe,
Uzun?

Uzun-kara uduur tep, оюн -paarып-ce şejly peer.

S. KARADAN: Adьr, adьr! Klup tep cerge paar, аңаа
ojun, ыр-şoor polur cybe tidi, pis cyny көргyzer-pis? Амдыккы
сыгырттыр cybenни маңаа şener көрzybysse кандьqы? Азы мен
podum murnartajып-ра (*сыгырткаş cadар каар*). Ха-ха-ха, хей
kizi tur-men.

U. KARADAN: Сaa, хej kizi tur-sen. Men-men. Poos-taa tungan, piccii şьgьdьp aar cybe polza-aar.

S. KARADAN: Majda araga ize peerge, kajьn poor al-la, Uzun. Majнь arьq, kadьk kulturluq ertirer cybe polgaj al-la, Uzun.

U. KARADAN: Ёndьq ёndьq. Taan ciktiq хej cugaalьq kizi sen ijin, Semis. Şьgьrtьr ter podar algan cybet paza utturtum (*şьgьrtьr egelej peer*):

S. KARADAN: Ooş! Tas tur ewes-pe oң. Adьr, adьr! Tem-gi pir cybenni ojnar көrem, Uzun.

U. KARADAN: Ooң-pile po cookta ɵlyryşken ewes, ta kandьq polur cybe Ёjnaan.

S. KARADAN: Kandьq poor tas-la poor sen oң, Uzun.

Uzun-kara topşuluurlaaş kadь хɵmejlep olurar.

S. KARADAN: Ooş! Tas tur-oo. Am canğьs-la cybe cet-pejin tur-aa, Uzun.

U. KARADAN: Cyu cetpes tur moң?

S. KARADAN: Pistiң-pile tɵmej, taptьq yzeldiқ, Nam, Cazaktьq sorulğazьn pilьes-taa polza, pile peer хire eşterden tьr ɵzьbьssa al-la, Uzun.

U. KARADAN: Cugaan ajanь kandьq aajьq coor, Semis?

S. KARADAN: Cєr-le melegej kulugurujun moң. Kadaj tugajьn cugaalap olur-men.

U. KARADAN: Xa-xa-xa, oi-taa şьn sanal tur. Canğьs ekki kizi, iji pagaj kiziden teere cybe polgaj-aan, Semis. Xej cerge kizee хуннеer, хuralga paarga, azьldar coruurga uluska хуннеer, mьndьq ulus koncuq-la pagaj poor cybe ijin. Oi tugajьnda ьr pezin par cybe poldurujun moң, Semis.

S. KARADAN: Oi-taa şьn, ёndьq pagaj kizilerge tavarьş-pas kьldьr taptьq podaldьq, ekki cugaalazьp turgaş, talaşpajьn taarьştьrьr kajan, Uzun. Caa хej cugaa хerek cok ojnar көrem moң.

U. kara хɵmejlep, topşuluur-pile ojnar orar.

S. kara olura udup olurar.

U. kara ojnun toozar.

U. KARADAN: Саа, ам-таа ерегејинде кезеге парза екки poor, аңаа озалдаp полвас. „Revoluscu җулуs podunuң җагын-таа камнаар, езиниң-таа җагын камнаар херек“ теп туун-гу surgаксы ыңсар турвадьва, Semis! Cyge ьдьың cide perdi!

SEMIS-KARADAN: Амдыккы сувени podap olur мен ijin, Uzun.

U. KARADAN: Cyny?

S. KARADAN: Uruqlarnы-аан. Ам суу poor, SSRE-ниң тuzalamсыз-pile arattың Cazak, Намың тургузуп алдыбыс, feodaldарның erge хемceen cok кыдыбыс. Ораныбысты капиталистың евес оруктар киирениң суурун салып тур-пис. Ам ол сорулгань хун pyryde кyyssedip corudарда, хун pvyryde оқ-пилениң азы-ыңга тuzалазы, podu-тең arat yzeldиқ, arat мөзылуқ еш херек. Ам хөқлуқ, өөрысқылуқ, культурлуқ curttalга херек. Ол curttalгань poduvустуң Нам, Сазаавыстың полгаš SSRE-ниң pаза Komunistың Internasiоналдың тuzalamсыз-pile cedip алы-пис. Ындық полза-таа меең сагьында ында бир таарымсалық kizi par-la cybe, ol kiziniң pajdаль-pile екки танызыр тургаš, бир евес ындық poiza ындық-ла ынаан, хаа-ха-ха.

U. KARADAN: Sen-таа kiziliқ polu peer хире тур-сен. Мен хөөрккы канcaар kizi poor-men, pаза-ла caaskaanzыгај pergen өskys pызаа-тең coruur тур-men-aa, Semis (*araj муң-гарар cугаалаар*).

S. KARADAN: Heј cerge муңгараарга кајын poor, ол ту-гајын мен pаза таарыстыр көргеј мен-аан. Меең ол podap coruur kizimniң бир ezi par cybe, po кезее klupka ол iji kelir полза, ептиқ cугаалазыр көрзубыссе, алында парыр-парыр евин тьва peer poor-пис оң, Uzun. Тькка муңгаарава, екки ештерден тыр алгаš, Нам, Сазақтың таaskan азылың екки corудуп, амь хувустуң curttalgазын кадык культурлуқ, өөрысқылуқ кыдыр таарыстыр алыыш шыва, Uzun.

U. KARADAN: Polur-polur тур-oo (*амьrap олurar*).

S. KARADAN: Aak, хайың ерни, кајам ошкар каајын (*tu-тур par corda*).

(*Көзеге хаар*).

KӨK-ООЛ.

ЕККИ ХҮН

УЏ СУҮЛ КӨРГҮЗҮӨ

ŞIIGE KIRZIRLER:

Ceccen—er kizi, 30 харьод арат.

Tarъj—(tuцmazъ) 18 харьод хереезен.

Mergen—(kydeezi) 20 харьод.

Orlan-xaan—(kargъs) 39 харьод.

1 tugaar kizi—(xaannъd ŕerii) 25 харьод.

2 tugaar kizi—(xaannъd ŕerii) 29 харьод.

9 xire ool—(xaannъd ŕeriqleri) 19—24 харьод ulus.

PIR TUGAAR KӨRGYZYQI.

Бјаş-таşтық cerде Сеccен-pile Тарыј ijelee
uluq хам-ыјаş тоорзунда cer одақда, ара-
зында cугаалазыр олурар.

SECCENDEN: (*Kudu көрыр такрылар олургаş*) Мен ро
cerge тiriq coraan назьнында мындық perge yjege таварзыр
көрween kizi-men. Ам ро хун perge yjege таварзыр, ал podum
амь-тындан carлыр tep olur-men туңмам (*uluq тыныр олурар*).

TARЫJDAN: (*аккызын-це көргеş*) Cyge аккым?

SECCENDEN: (*такрызын тip олургаş*) Cige purungu cyk-
ty ezelej төreen Orlan-хаан tep kizi, pis iji алыккынь tudup,
kul кылыр tep турар tidir, cop консуқ соор туңмам.

TARЫJDAN: (*tura xalaaş*) Ам канcaар-pis аккым? Pir еves
cedip kelze канcaар-pis?

SECCENDEN: (*туңмазын-це көргеş*) Аај par poor оң туң-
мам. Харып ро Mergen cop cide pergen kizi poor, pir еves
Mergen cedip keer polza, pis уş kajып-па ындық pelen kul
poor tep-pis. (*Xoradaj pergen олурар*).

TARЫJDAN: (*xoradaj pergen*) Мен тiriq олургаş ооң хо-
унга kajып kul polur kizi tep-men (*ajak-şunaan, ыры kudu
каар турар*).

Mergen kirip kelgeş, ca-sogunun ыјашта
азыр турар.

TARЫJDAN: (*Mergen-це көргеş*) Cop cide peer kizi poor
sen? Sen cybe pildiq-pe?

MERGENDEN: (*Taryj-це көргеş*) Cyny?

SECCENDEN: (*Mergenni*) Peer olur туңмам. (*Mergen
Seccenniñ canыга keep олурup алыр*) Cige purungu cykty ezelej

töreen Orlan-xaan tep kizi, pis iji альшкынь ezelep алгаş, kul кыль-men tep peletkenip turar tidir. Ону тыңнааş, сагъзым сажырап, setkilim sestip olur-men туңмам. Sen суну podap olur-sen моң?

MERGENDEN: (*piccii podangas*) Хагън, кансаар соор аккым? . . . Pir евес куş төгөр, көскузы-pile kelze, аај пар poor оң, pir евес сазьдь-pile шаар кырп кеер полза, арај cиктиг сү-ве тур евес-pe. Се, ol хире сүве аај пар poor оң.

TARЫJDAN: (*xoradap olurgas*) По сerden ырап согуур полза ekki poor, маңаа тургаş, ol тајзынның холунга кансаар кирерил kizi (*ot salыр olurar*).

CECCENDEN: (*tuңmazыn-ce көргөş*) Tezip kajnaар paар-pis туңмам, kelgen шаанда полгај-аан.

Ысаар olurda ыјаş аразьнда елеен хөј улустар
консуој отак ылазы.

ЫРЪЗЪ: Ooldar pister он-na санныој,
Oran curttuң ooldарь-pis.
Olar хөөккыј уş-le санныој,
Ojнуң cиктиң сектери-teг.

TARЫJDAN: (*tura-xalaas, xolun teјlej tudup алган*) Oј, аккыларым, ам кансаар-pis. Cedip kelgeni ol-la полгај. Сор олурар ulus sler! Oј аккым сүге олурар kizi poor-sen? (*korga pergen edeeniң адаа siri-kajыnp turar*).

CECCENDEN: (*tuңmazыn-ce көргөş*) Сор talазь-sen туңмам, аај пар poor оң. Хагън ро аккың аштаан poor, маңаа семден кыль көрвес sen-pe.

MERGENDEN: Хагън-аан, талашкан херее суну poor ону.

TARЫJDAN: Iji xolum pilinmejин тур аккым (*xolun ugup, syreedep turar*).

CECCENDEN: Sler маңаа олоруңар, мен парьр көргөş kelijin (*ca-sogunун аp turar*).

MERGENDEN: (*Ceccen-ce көргөş*) Ije, хагън ulus холун-га кире perдиң, kicceenip согуур-sen.

CECCENDEN: Суну-таа полза, ыјаş аразь сер аај пар poor оң туңмам (*yne peer*).

TARBJDAN: (*Mergen-ce korges*) Am kancaar-pis, Mergen?

MERGENDEN: (*Tarbj-ce korges*) Pilir eves, tiriq olurgaş, seni men ulus xoşunga kajın kiirer-men kyzyrum.

Тарь тара-халааш, хам-ьжазынга тејлеј peer.
Mergen Тарь-се көрүр каар, тејлеп турар.

TARBJDAN: (*Mergen-ce korges*) Po kancap turarың ol kizi poor sen, хам-ьжаşка тејлеен kizi, kizi-ce көрүр турар суве-ре?

MERGENDEN: Seni көрыксей peer kizi tur men ijin, aa-pir eves seni...

TARBJDAN: Ol суу теп турарың ol poor (*uštuu-pile Mergenniң paazyń-ce хар турар*).

MERGENDEN: Pa!... po kancap paardyń! (*tezip turar*). Am мындық ulus алызында паргаş kancap азы кылыр ulus poor-pis, kyzyrum? (*paazyń testirip turar*).

Сецен кирip кеер.

CECCENDEN: Pa! Po суу poldu (*meñnej pergen'turar*).

MERGENDEN: (*syda tyşkes, ol po суве tilep*) Харып маңаа kyske kirip kelgen суве, cor cide peeri ol poor (*суве адаа çuşkup turar*).

TARBJDAN: Syda olyr сылап eves, маңаа суге сыдар сувел, coruj-la paardy ьжаан (*xulumzyryp turar*).

MERGENDEN: (*tura-xalaas*) Се, сүл мон аккым, суу ulustar ьнсаp ьлазыр coruur суве тур?

CECCENDEN: (*tañzazyń uštup, takpazyń tip olurgaş*) Orlan-xaannyń сыгыссыз eves-pe оң. (*Xolun ajttыр olurgaş*)

Eleen хөј ulus şak po тақпың murnu-pile corutkaş, туу тақпың paary-pile paary aza perdiler.

TARBJDAN: Анаа coraan ulus ergi-pe аккым?

MERGENDEN: Кажып анаа coruur teer sen сагы... m-m-m. (*ьjady pergen*). Ije харып-аан, кажып анаа coruur poor ijik, pisti tilep coraan polgaj-aan olарың (*ciktii syrgej olurar*).

CECCENDEN: Ce tuñmalarým! Am olurgan xeree par-pe. Ertte teere aňnar tiñner, aзыл-хоzuldu кызла екки евес-pe ро.

MERGENDEN: (*Ceccen-ce көргеş*) Cer-le oozu-la ekki poor аккым (*omak olurar*).

TARЫJDAN: (*Ceccen-ce көргеş*) Мен ро cerge турар хөд-пум сок тер cувеzin аккым.

CECCENDEN: Сууден korgar-sen туñмам, хагыл маңаа олур, pis pir elikten адыр еккеели.

TARЫJDAN: Pir еves ulus cedip kelze канcaar-men, ак-кым? (*korgup turar*).

CECCENDEN: Ындық pelen cуу cedip keer poor туñмам. Pis yr polvas-pis (*turgaş cазыны kirizin тыздыр turar*).

MERGENDEN: Pis кажын yr poor-pis, toraan cedip kel-gej pis-aan (*ca-sogunun ар алгаş, sogunun otka cыдыр, хөн-дыгуп olurar*).

TARЫJDAN: (*kudu көргеş*) Ындық tur, pir еves yr ар-паар pölzuңarza, маңаа олурpas-men, coruj paar-men.

CECCENDEN: Ce corruptar-pis-pe туñмам.

MERGENDEN: Ije, am saadaar cуве par еves.

TARЫJDAN: (*araj xoradaj pergen*) „Am saadaar cуве par еves“ (*Mergenni öttynup turar*).

CECCENDEN: Ce pis-pe туñмам? (*yne peer*).

MERGENDEN: (*Tarыjны canыга cedip kelgeş*) Ce са-гыл, pir еves ulus cedip kelze, şak ро ezim iştin-ce kire peer-sen (*yne peer*).

TARЫJDAN: (*Mergenniñ soon-ce көрүр алган*) „Ро ezim iştin-ce kire peer-sen* тер cузы kizi poor, meni keergeeri cok kizi poor-pe. Ce, ындық tur, aaj par poor оң (*şajın ezip kaaş, орун көрүндан удур cыдыр аар*).

Бјаş агазында kizi ыды сок хат жапы-
льқ елеен улуқ таaş yne peerde,
Тары kоvаjыр keer.

TARЫJDAN: Xat-xaдыр, teer poraңnap kelgen, pağaj ak-
кыт аң-мең cok kuruқ keer eves-ter-pe (*kattap udup сьдыр*
aar).

Ca-sogunnuq, pizek tutkan iji kizi ki-
rip keer. Ol iji kizini pir tugaar, iji
tugaar tep ыlgaar.

1 TUGAAR KIZIDEN: (*ezin-ce kergeş*) Сор мында keer
сьдыр алган ро сувең? Се-ре? (*adar teeş ca-sogunun pelet-*
keni peer).

2 TUGAAR KIZIDEN: (*eziniñ ektinden tutkaş, podun-*
ce eektir tьrtkaş) Адыр, talaşpa, Orlan-xaанның xereqlen uruu
poop cadavas, korecli!

1 TUGAAR KIZIDEN: Ol myn tur. Sen paғыр korem,
men maңaa turajьn.

2 TUGAAR KIZIDEN: (*uruqnuñ canьngа koncuq oozum*
cede pergeş) Се, cyge сьдыр sen turup kel!

Taryj uduvu-şaan сьdar.

1 TUGAAR KIZIDEN: (*uruqnuñ canьngа cooksulap kel-*
geş) Tur teerge, cyge сьдыр sen maңьs (*adar tep ca-sogunun*
kezenip keer).

Taryj tura-xalaaş, kьşkьra kaarkaş kor-
ga pergen ьт cok turar. Iji kizi xe-xe-
xe tep kattьzьr turarlar.

1 TUGAAR KIZIDEN: Сор мында keer сьдыр алган sen,
pisti manap сьттың-ра?

TARЫJDAN: Cok, kajьn slerni manap сьdar-men (*kudu*
koryp алган turar).

1 TUGAAR KIZIDEN: Өске өөгуң par-pa?

TARЫJDAN: Cok, canğьs podum ро kizi-men.

2 TUGAAR KIZIDEN: (*xoradaş pergen*) Хағын ьпсан-
majnaan sen. Sөqlе, kaaş kizi par-sler?

Taryj ьт cok kudu koryp
алган turar.

1 TUGAAR KIZIDEN: (*ezin-ce korges*) Kaj, kedeer tur. Pir eves oeryn soqler perwes polza, monu po ceringe adyr kaas paar tur (*ca-sogunun arnyr keer*).

TARBJDAN: (*korga pergen yny siri-kajnyr turar*). Oj akkylar, soqler perejin. Seccen ter akkym par. Paza pir Mergen ter ool par. Annaj pergen, am toraan keer poor.

1 TUGAAR KIZIDEN: Ce, corup olur, Orlan-xaan seni ыр ekkeliyer teeş, pis ijini corutkan cybe, xarın taaş-şimeen cok poldu.

TARBJDAN: Cok akkylar, parwas-men. Tiriq ctkas cer-le parwas-men.

2 TUGAAR KIZIDEN: (*iji pileen sverttynyr kaap*) Xarın ыpsantajnaan, xarın. Ce corup olur (*uruqnyıj iji xolundan xylyj tudup algas sverttyr yndyrerde, pirezzi sogun-pile oor-gazyndan idip algas yne pærde, pir sogunun uttup kaapkas paarlar*).

Bjaş arazynda eleen xoj ulus srynanbyr
ылазыр turda, Seccen-pile Mergen
kirip keer.

SECCENDEN: Po uruq kancap pargan tunmam (*ыraj-peer tilep turar*).

MERGENDEN: Oj ta akkym (*anğadaj pergen turar*).

SECCENDEN: (*cerde ctkan sogunnu segirip algas*) Algas pargannar tur, oj xalak xajbran tunmamny (*kudu korges oluruptar*).

MERGENDEN: (*paazyń kovajttyr kelges*) Jo, paarım, saım tur. Po arga arazyń-ce kire per teen kizi-men. Po ezim iştin-ce kire per teen kizi-men, jo paarım.

SECCENDEN: (*paazyń kovajttyr kelges*) Uluc ыт хекер cok poor tunmam. Am, xarın polarınny soop-ce corup ke-reeli. Pir cerge xonup saadaj peerin cadavas poor.

MERGENDEN: Men ol tajzynnam kancar eves-men aadram (*koncuq xoradap ca-sogunun xendyrup turar*).

SECCENDEN: Cer-le oozu-la ekki poor tunmam (*ca-sogun xerekselin ar, peletkenip turar*).

Ыяш агазында консуқ улус
таащ уне peer.

MERGENDEN: (*tura xalaas uluq yn-pile kыj teer*). Мында tur-pis, keer polзунарза келинер.

Ыяш агазында елеен хөј улустар еej-eej
peer-peer tep алгызыт.

SECCENDEN: Eej-eej! peer-peer! (*алгырып турар*).

MERGENDEN: (*picce yn-pile*). Саң киризи тыңзық-ра, ак-кым?

SECCENDEN: Тыңзық-тыңзық, туңмам (*caзынык киризин тыңзыдып турар*).

Тарыны хулыр алган он хире са-sogun-
нуқ улустар кинр keer.

MERGENDEN: Ам көрзүр тургај pis ештер (*са-sogunun adar tep peletkenip keer*).

TARЫJDAN: Ој аккым, кансаарың ол, мен-мен!

Тары мен-мен tep алгырытarda, Mer-
gen са-sogunun tedir soksadыр
turup алыт.

SECCENDEN: Мені кым хереқлеп тур? Мен ро tur-men ма, ро тур!

ORLAN-XAANDAN: (*хөј улустуң-artтындан кире хонур kelges*) Кажь, ро сен-pe? Мен ро tur-men ма, кансаар сен?

SECCENDEN: Ма, ро тур! (*caзынык киризин колдук алдынга cedir тырттыптарда, cазынык киризи ysty peer. Cазын салыр кааш куду көрып олурар*).

ORLAN-XAANDAN: Ол poor херем (*өөры-pile шупту каттырып турар*).

MERGENDEN: (*хөј ulus-ce көргеш*) Cок ештер, слер кымпың-pile слер? Мен Mergen теeri мен poor-men.

ORLAN-XAANDAN: Сен паза саң киризин yze соп алы-
жып teeш-pe? Monu tutкаш, ро турган ыяшка шарыр кааш, ро олурган cyвері сөөртыр алыңар оoidар!

Xøj ulus Mergenni tutkaş, bjaşka
şatır kaaş, Seccenni arazın-ce
klir sop aar.

ORLAN-XAANDAN: Ce Tarğj, am meeq kizim eves sen-
pe. Ce ooldar salır alydar.

Ooldar Tarğjnı salır alyr.

ORLAN-XAANDAN: Rajırlyq pazazı Mergen! Pir yjede
erlik lobuq-xaan oranınga uzurazır poor-pis (*canın-ce cooqşu-
laj peer*).

Mergen Orlan-xaanı arın-ce tur-
kyrpter.

Xøj ulus şuptu coruptarda, rajırlyq Mergen!—tışkeş coruur.
MERGENDEN: Tarğj, peer kel, raazın sıjvar kaajın.
Peer kel Tarğj, peer kel, sagım!

TARBJDAN: Men kajın yr coruur-men sagım. Cidiq
pizektin pizinde-men, singe raqın raazında-men, Mergen!

SECCENDEN: Tiriq uzurazır uje, men, Seccen sugaalar
tur-men. Rajırlyq tuqtam.

MERGENDEN: Rajırlyq akkım! rajırlyq! (*kudu koryp
turup aar*).

Xøj ulus ır-pile coruptar.

BRBZb: Vzyr alğan yzyur kara
yjezinge ceder-le poor.
Ystyp kalğan Mergen oqlu
yjezinge kajın ceder.

MERGENDEN: (*soon-ce kergeş*) Køer tur! køer tur! køer
tur (*raazın xalajttır padı-paar*).

(*Køzege xaar*).

III TUGAAR KӨRGYZYQ.

Orlan-хаанпың каас өө турар. Өңүн
ол ро талазында 10 хире оолдар ылар,
хөөмејлер, игилдер, рьзаансылаан турар.
Orlan-хаан төр раазында олурар, Тагьј
орун раарында, Сесцен самдар кара ар-
парган от адаанда от салыр олурар.
Көзегени ыр-пие азыдар.

БРЪЗЪ: Оран курттуң орғу шөлын
orlan аккым сыгуу пазар.
Orun раарь олвук ширтеен
orttun кара сөңгеј пазар.

ORLAN-XAANDAN: Оош! Кыш турда, кадај муң сок пол-
гajaan оолдар (*консуқ јанзыльоқ олуруп турар*).

Ooldardan сыгьрттыр, хөөмејлер, игил-
дер, рьзаансылар, хамьк суылды шупту-
зун тыргени-пие кыessedir. Orlan-хаан
консуқ хөөлер олурар.

ORLAN-XAANDAN: (*хөј ulus-се одурттур көргөш*) Се
оолдар, ам олурган херее пар-ре, ро турган алдај таңдының аң-
менін аңнар сорвас пис-ре?

Хөј оoldardan, ындьоқ тур ол-ла ekki poor тизип сөпшеереп
турарлар).

ORLAN-XAANDAN: (*кадајын-се көргөш*) Се кадај, сен
aal curtтubustu ekki азаар, теzeep олурар-сен. Мен ро оoldar-
pile кадь рагьр аңнааш келијин.

Кадајь ыт сок куду көрүр алган
олурар.

ORLAN-XAANDAN: (*kadaǵyn-ce kergeş*) Pir eves meni xereqler kizi kelze, po turgan Kargyraa-karaǵyt, Korguraa-karaǵyt tep iji xem-ce, meni ынаар pargan tep ajttыр peer-sen.

TARЫJDAN: (*Orlan-xaan-ce kergeş*) Ындық tur, pir eves meңee cook kizi kelze, onu kancaar-men?

ORLAN-XAANDAN: Ха-ха-ха! Pistin kizi paza pir solun cybe cugaalar olur eves-pe, kulugur. Pir eves podunga cook kizin kelze kancaar, maңaa meni manadyр olurgaj-la-sen. Ooң xereqlen cybezin cedip kelgeş, pergej men-aan.

ORLAN-XAANDAN: Се оoldar, aat хөлүдeрнiң ekkiziu, са-sogunıңарнıң рьзын ар алыңар. Pir eves kirizi ysty peer са polza, talaar eves-pe.

TARЫJDAN: (*Orlan-ce kergeş*) Meңeң pagaj akkыmнь kul kыp алгаş, am keep ooң ysty pergen cазьнıң kirizin şoodup olurar sen-pe! (*азьнıp olurar*).

CECCENDEN: Salым turjun, ijel ooldar, kirizi ysty peer са-sogun xerek cok eves-pe.

ORLAN-XAANDAN: Ol şyn ooldar. Kirizi ysty peer са-дық kizini ol ceringe uşkan tep pilir xerek, ха-ха-ха!

Хөј оoldar şuptuzu iji canǵystar
yne peer.

CECCENDEN: Се uruqlarым, meңeң maңaa olurgan хe-rem cyu poor, paǵыр mal maǵan paazy tozur korejin (*yne peer*).

ORLAN-XAANDAN: (*kadaǵyn-ce kergeş*) Cyge азынр olurar kizi-sen! Meni senden korgup хojup olurar kizi tep podaj tur sen-pe, aa! Kizi, kizi kыp, cылық cытcак cerge өppej-ler olurgaga kalcaaraj peer moң! Aңnaaş keeringe, мынсаp pargan olurar polzuңza, seni meң kancaar eves-men.

TARЫJDAN: (*xoradaj pergen*) Kancap pargan olurar cybel kizi, kancap paar tep padaar - sen?

Таşтын хөј ulıstar ылаан-şoorlaan,
mal-magan хавьrgan, mal-magan etken
tutar.

ORLAN-XAANDAN: (*kadaǵyn-ce kergeş*) Тыңнар olur sen-pe, ol pujanнıң koncuun, kancaar tep olurgың ol poor!?

TARBJDAN: Men podum ekki olur-men. Meeң pagaj ak-
kып Сецен консуқ pagaj соru. Харып sen-ne polgaş keerge-
ves kizi tur-sen (*kudu көрып olurар*).

ORLAN-XAANDAN: Kөerge суу роор, шып-таа keerge
pis ijige ol mal азыраp pergen еves. Харып рижаньоқ kizige
туңмазып perges, кыпнь тодуқ соruur ашак tur оң. Суқ-ле
mal көрден өске ында ындьоқ-ла uluқ азып пар еves, kizi sa-
гыş соваар суу роор ында. Харып ро ulustuң koncuun көр-
ves sen-pe, тун-хун cok ылаан-шоорлаан ajan tudup турар
(*takрылар olurар*).

TARBJDAN: Meni алган kizi, meeң аккыпнь хундылеp
көрген polza, pir uzurda cygeer polgu-teq cybe, cer-leñ seni
суу теерлаан kizi.

ORLAN-XAANDAN: Meni көgyde pervejин көрем моң.
Сеңеe kajып көgyttyre perejin-aan (*xylымзырып olurар*).

TARBJDAN: Podu kizige көgyttyryp coraan kizi, men
kajып kizi көgyde perejin-aan (*eleen муңгарар olurар*).

Сецен kirip keer.

ORLAN-XAANDAN: Ficce polgaş kel, cyge өq ezii am-
ыratpas kizi роор sen, ашак!

TARBJDAN: (*xoradaј pergen*) Ol суу теерин ol!

SECCENDEN: Ындьоқ tur оқlum, унур perejin (*унур пар
сыдар*).

TARBJDAN: Ах, кызуг аккыпнь аарај (*ықлај peer*).

Туңмазы ықлај peerге, Сецен
tedir kirip olurар.

ORLAN-XAANDAN: (*seccen-ce көргеş kattырып*) Cok cok,
ашак, анаа kattырып сыдары ol turujun (*Taryjny podun-ce eek-
tir тыткаш, paazyп сываp olurар*).

Сецен оозум tedirlenip yne peer,

ORLAN-XAANDAN: (*uruqnu orun-ce uzur idipkeş*) Ро
kancар paaryң ol. Kizi cybee соruur teerge ықлаан-сыктаан,
орук moonдаа роор олугарың ol cybel (*tura-xalaas tolanыp
турар*).

TARBJDAN: (*orunda cölenip algan ыqlap olurgaş*) Men am cer-le yr polvas poor-men (*ыqlap сьдар*).

ORLAN-XAANDAN: Ы! öly peer sen-pe! Magalybn aar-aj mooң, yr polvas!

Xөj ooldardan: Am cyy poor-ijfk.

ORLAN-XAANDAN: Ce pis-pe, ooldar, (*ca-sogunun ar turar*).

Xөj ooldar şuptu am cyy poor-ijik tizip turar.

1 TUGAAR KIZIDEN: Ee, aalga pir kizi сьдыр каар polza ekki poor, oon paşka po ijini кааркаş paarga, амгај-la pergeni ol ыjnaan.

ORLAN-XAANDAN: Pistiң kyş turda kaj paar tep podaar sen, xөj cyveni cyge cugaalap turar cyvel. Xarъn caң kirizi тыңзық-pe? Ха-ха-ха! Po kizi paza xoradaј peer ergi-pe.

Xөj ulus şuptu kattyрзыр turar. Ooldar ca-sogunun алгаş yne peerler.

ORLAN-XAANDAN: (*kadaјbn-ce көргеş*) Ce kadaј, men pir aj polgaş cedip keer-men. Mal-maganъn, ak өөң eeler, aјnың caazynda aaş-cemiңni peletker алгаş olurar sen (*yne peer*).

TARBJDAN: (turup kelgeş, kuran тыңзыдыр turar) Am pir tiriқ coruur salъm kelgen eves-pe. Po cyve kelgi-ce maңaa olurar polza, al potka pagaj poluru cajlaş cok, pagajakkъm-pile tezip corup көрејin.

Ceccen kirip keer.

CECCENDEN: (kirip olurgaş) Ce tuңmam, cyny podap olur sen, (olurup coruj) po cerden tezip coruptar polzubussa cyy polgaj erttik? Cor men podap көөrymge, cygeer polgutөq coor (*takъlap olurar*).

TARBJDAN: (olurup алгаş) Men paza ыпсаar podap olur men, akкъm. Olарның xolunga kattap kirer polzubussa, тып cok tep pilir xerek (*şajъn kudup turar*).

Консуқ талаş-pile cемnenip olurarlar.

CECCENDEN: Aaj par poor оң tuңmam, xarъn po cerden тырген tezip coruur polzubussa ekki poor.

TARBJDAN: Am pir aj polgaş kelit-men teer kizi cordu akkım, pis iji, aal kəzuyup, mal syrup coruur eves-pis. Xunezin kəldır cır coruur muñ kara xojnuñ paaştyñ uluq kara irtti tegerip kər, akkım.

CECCENDEN: Ёндьој tur tuñmam. Men pelen-men, xa-ып алыр сувең пар полза ар ал. Irtte cyu poor Ёнда.

TARBJDAN: Men cyu-taa polza, iji torgu ton, iji majgьp idik алыр-men. Oon əske cybe meңee xerek cok, xeree-taa cok. (*tura-xalaaş aptьradan torgu tonnar uştup şarьp turar*).

CECCENDEN: Men paza annap kederimde ciik хер алыр-men, oon ыңај er kiziniñ xerekseli ottuk, pizek par polza, meңee ар peer-sen, tuñmam (*cyu-xəə cybezin şarьttьnp turar*).

TARBJDAN: Ciik coruur polzubussa ekki poor akkım, aar хəј сувениң хeree пар теп-pe.

CECCENDEN: (*tuñmazьn-ce kərgeş*) Ce tuñmam, kajaa iirt-aart tegeritinip сьдар, ооң орnunga pelen cemden алгаş, ertte teere corup olurzubussa ekki poor.

TARBJDAN: Ёндьој tur akkım. Sen pelen sen-pe, men tегernip алдым. Am coruur pis-pe, akkьј? (*peletkenip turar*).

CECCENDEN: Ol-la teere poor tuñmam, ertte corup or-aaly. Ce pis-pe, tuñmam? (*şarьoјlyq cybezin алгаş yne-peer*).

TARBJDAN: (*ynyp par сьткаş tura тыşкеş*) Mergen tiriq cor ergi-pe? (*poduңa cugaalap turar*) Mergen, seen tiriq coraan ceringe tavarьzь perzimze, meң saгьым şьn sen. Cə tiriq coruurun magat cok (*uluq тыңгаş yne-peer*).

(*Kəzege хаар*).

Y Ş T U G A A R K Ø R G Y Z Y O Ğ .

Pir tugaar közegenin turgan ceri xe-
beer turar polgaş Mergen ında cok polur.
Ceccen-pile Tarbj ijelee kirip keer.

CECCENDEN: (*Mergenni şarbp kaan cerin tilep ыңaj peer көрүп тургаş*) Mergen өлгөн polza, po cerge söök tajaа сьткь-teq cybe, cop cyu-taa cok coor, tuңmam. Ee, po tiriq cora-ань cadabas poor, sen maңaa olur, men po ajganь pig kьldьr, oоq olurar turar xire cerlerin көрүп көреjin (olurup алыр).

TARBJDAN: (*Ceccen-ce көргеş*) Pir-le tileer kizini ijelee tilezibisse kandyqьl akkьm?

CECCENDEN: Ындыq pelen cyu cedip keer tep tuңmam, хагып po olurar ceribisti selip septep ap turar-sen (*tapkьlap olurar*).

TARBJDAN: (*araj korga pergen*) Cok akkьm, ijelee со-гулуу. Агы-рөгулуq, адыq-mazaalajьlьq cerge caaskaan oluragьm-dan korgar-men akkьj.

CECCENDEN: Ca-sogunun cok eves, calar ot-teq ka-raan cok eves, cyuden korgar, sen tuңmam. Men yr polvas to-raan cedip keer-men. Хагып po tajganьq aar ijinden is kezip көөр-sen. (*Ca-sogunun алгаş yne-peer*).

TARBJDAN: (olura тыşкеş) Po хун екки хун. Ам таарта kandyqь хун polurun kizi pilves tur. Öske-taa канcaar, Mergen-ne tiriq corza, men-taa kajьn азьтар tep-men. (*Карааньq са-зын codup олургаş, „Хаьран pottuң“ ajalgazь-pile ьrlaar*).

ЫРЬЗЬ: Порвак podum kara caaskaan
Po-la cerge söөгym сьтсьп.
Erge podum ege caaskaan
Erik cerge söөгym сьтсьп.

Erge kara meen akkым
Ezim arga arazында.
Erge kara tuңmazы-la
Ezi-le cok ege caaskaan.

(iji karaаның cазын codur işkirnip ыqlap olurar).

Бисар olurda ыжаş arазында елеен uluq
тааş yne peer.

TARЫJDAN: *(tura xalaaş)* Am ыlyr salым tur. Orian-
хааның сырып kelgeni ol-la polgaj. Ce, tiriq cыда ыlyr еves,
po ezim iştin-ce kired tur. (Суу-хөө cыбезин şarыттыныр тургаş)
Pagaj akkым ulus xолунга kire perze koncuq tur. Ындық-таа
polza aaj par poor on *(суу хөө cыбезин алгаş yne peer).*

Mergen ca-sogunun sørttyр алган, ar-
ны агара pergen, karaаның cазы төктыр
kelgen, koncuq paksыран kirip keer.

MERGENDEN: Po cerge cyу ulustar coraan coor. Aң-
сылар-pe teerge, aal uluzu ыşkaş, aal uluzu-pe teerge, kizizi cok.
(uluq tangaş) Men-taa am kajың yr coruur-men. Po ulustar
tiriq coraan polza, meңee uzurазыр-la kelgej erttik, ындық
eves, ulus coruurun cadavas кыј tep көөр tur. *(koncuq uluq
ыт-pile кыј tep turar).*

Кыј tep көөрге, cангыс-таа cыне şim-
een cok poorga, paазың tutunup алган
kudu көгүр olurar.

MERGENDEN: *(turup kelgeş)* Ce, xuuraj per, men ыly
peerimge ыrttemcej ыrtteni peer еves, ыly perejin aј *(ca-sogu-
nun seenneeş, aja tыrtkaş, joreel salыр udur kылаştap olurar).*

JӨREELI: Pоrвак paазым polcaqlық pоra tej polzun!
Pоrвак cыreem podum polzun,
Po tajganың tyвyңge curttазың!
Sөөk tajaam symber uula тақ polzun,
Syt talajның orttuzungа curttазың!
Iji karaam kum-seң iji kuuş polzun,
Iji agar sandan ыжаşка хonzun!
Ije cok cангыс podum.
Paазытның karaa polgan,
Paагытның ыdy Тагыј!
Paјыгық yje, ekki хун!

Ajanın seeninge çookşular corup ol-
urda Tarıj kirip keer.

MERGENDEN: (*Tarıjnıñ pilveen*) Pajırılıq ezim Tarıj!
(*ajanıñ seenin-ce ulam çookşular cedip olurar*).

TARıJDAN: Kım, sen?

MERGENDEN: Oj! Purgan ırşsee! (*koncuq oozum er-
gilip kelgeş*) Sen-sen-pe sarım? (*Mergen tendirip par corda
Tarıj tudup aar, kusraktazır algan turar*).

Seccen kirip keer.

SECCENDEN: (*iji kızını koryp kaaş*) Pa! po çyy poldu
(*tağadaj pergen turar*).

Iji kizi saldıncırkaş ыт сок,
turarlar.

SECCENDEN: Ekki uje am kelir eves-pe uruqlarım
(*toğajır olurup algaş ыqlaj peer*).

Mergen ajalap kaan çazın koncuq tyr-
gen adırır aır.

MERGENDEN: Pis uş am kajın azırar-pis, akkım (*Sec-
cenniñ raazın sıjvar turar*).

TARıJDAN: Ekki uje keerge çyge ыqlaar sen akkım,
men paза ыqlaar tep tur-men (*akkızın ergeledip turar*).

MERGENDEN: Ce çyy poor cordunar, kajaa coraaş kan-
sar cedip keldiñer?

SECCENDEN: Çyy tep çugaalaar poor, oqlum.

TARıJDAN: Çer-le çyy teer poor onu.

ıjaş arazında eleen xoj ulustar ылар
xömejler kargıraalaar.

SECCENDEN: Am kelgeni ol tur, am kancaar-pis, uruql-
larım?

MERGENDEN: Ындық евес, sler po ezim iştin-ce kire
reñer. Men maңaa manar çyткаş, ol tajırnıñ сок кылар ka-
ajın.

CECCENDEN: Ындьоқ тур оқлум. Саң киризи тыңьоқ-ре?
(*yne peer*).

Тарьј унер тура цок тыттыльр турар.

MERGENDEN: Се сағым, сен сағыр пер, ол тазьнын мен билгеј мен-зан (*Тарьј уне peer*).

Улустуң ыт таазь улам улгадыр соруп олурар.

MERGENDEN: Се кым сен, кеер ползунца кел! Мен пелен-мен (*ca-sogunun kezenip algan kыј tep turar*).

Хөј улустуң ыт шимеени улгадыр кыј теп турарлар.

ORLAN-XAANDAN: Мен пелен-мен. Ма, ро тур-мен, мені кансаар-сен! (*ca-sogunun tudup algan koncuoq тырылыoq кире халыр кеер*).

MERGENDEN: Ма, ро тур хагы! (*sogun-pile хөreen-ce кийр салытар*).

ORLAN-XAANDAN: Ах, кулугурну, салым тур (*ol ceringe oјtta тызер*).

Ceccen-pile Тарьјль хылыр алган он-гаа оолдар киріп кеер. Хөј улус Орланнь көгүр каағ ыт цок турар.

MERGENDEN: Мен тур-мен Mergen леери, ан кым мен-ен-пиле көрзыр теп тур (*ca-sogunun kezenip turar*).

XÖJ ULUSTAR: (*suptu*) Pis seen-pile pir төмеј-піс өзим.

Тарьј-пиле Ceccenni адыр салыр турарлар.

I TUGAAR KIZIDEN: (*хөј улустуң аразындан ушта халаағ*) Сор көгүј тур-сен, каптагајнын кында саактыога саргым алыр көрween, сарынньоқ төштүң алдынга тызур көрween, эриндиоге саргым алыр көрween, емиолиқ төштүң алдынга тызур көрween. Орлан-хаанның ер кара мөгеzi мен poor-мен. Сыдалдық сыве ползунца келем! Ijesistin төгүр перген ији кызы еадуруу-пиле көрзыр турааы! (*ca-sogunun ији tug. kizige tussu кааркас, алыгы. edeen авы-савыј астыр, сонгу edeen олуж*

soluj astыр, iji ceңin perzengeş, pelinge kurzaj şaar ap, xereen cajыр kørgettinip turar).

MERGENDEN: Cop ceskinciq kulugur poor po, po kuştyq poorda kizi paza kuştyq ынаан (*ca-sogunun Ceccenge tus-su ыртыр кааş, алыңы edeen авы-şавы astыр, соңу edeen oluj-soluj astыр, iji ceңin perzenip, pelinge kurzаны şaar ал-гаş, хөreen cajыр, шыған eedin тыңыдыр*). Се харың келир ползуңа кел! Ijevistin төрыр перген iji кызы! сүдүрүвүс-pile көрзүр тураалы езим! Хаанга өмөериşкеş меең pile messildezip турар шытбай-ла кизи тур-сен, се, харың egelepteeli! (*Iji möge рағын, сөөн сугун-се тесип-тесип, тедир келгеş сегирзип ал-ла хырезип туруп peer*).

Xyreştin хөбири консуқ шылытыр полгаş теgeelezip, кыдыктеzip хырезир. 5 минут хире хырезир. Er кара mögeni Mergen tegeeleş andargaş caza-ojttur тузутуп алгаş, хөreenin кырыңа олургаş, иди́лден таңзаны уштуп, такрызын тир, ottuun şakkaş такрылап олуруп турар.

MERGENDEN: „Am sagъзыңа cettin-pe“?

1 TUG. KIZIDEN: Аа, кызыр езим, sagъзыңа ceder-лаа суу poor, ам харың пилдим. Мені салыр көр! (*Mergen ык, ык тёр раазын соғаннадыр олурар*). Хаанның кытылыңге киргеş seen-pile messildezip турганым консуқ пүрүу тур (*teerge Mergen ык, ык тёр такрылап олурар*). Саа езим, мені адыр салыр көр, радь тангыраамны perejin, ijeden төreen iji алыşkь poor көреели. Seen paksъraan ceringe мен тuzalap, ме-ең paksъraan ceringe сен тuzalap coruur-sen.

MERGENDEN: Ындық тур, бир еbes ам ындық cybe ундыр peer ползуңа адаңның төрыр перген аргактық алды мойнуңу адыргаş, алдан кулаş тамь kaskaş уургайлап каар-мен езим.

1. TUG. KIZIDEN: Аа poorда кызыр езим, өрşşeer көр! Моон songaar şak po medi cybe ундыrer полzumza, аргактық алды мойнуңу адырттырмдан талдаравас-мен.

MERGEN бир тугаар кизини тургузу ыртыр ekkelgeş, сарының товурраан kaktap, салыр каар.

MERGENDEN: По ој сик сегі cyбeнeрni моон ырадыр corutkaş, алдажыңарның адыр аңпар сир, тамьрактық кара суу иzip coruur sler eşter. Pajылық eşter!

Бир тугаар, иј тугаар иј кизи Orlannь
алгаş уне peerler.

XƏJ ULUSTAN: (*şuptu*) Cettirdiwiş rajyrlıq ezim! (*şuptu yne peer*).

CECCENDEN: Се ишдилағым, ам амыззыг екки огуувус келди, слер азылдар кыль көгүңер, мен слерниң сапыларга амыззыр көрејин.

MERGENDEN: Cettirdim, akkym (*Ceccen-ce toŋgajyp tejlej peer*).

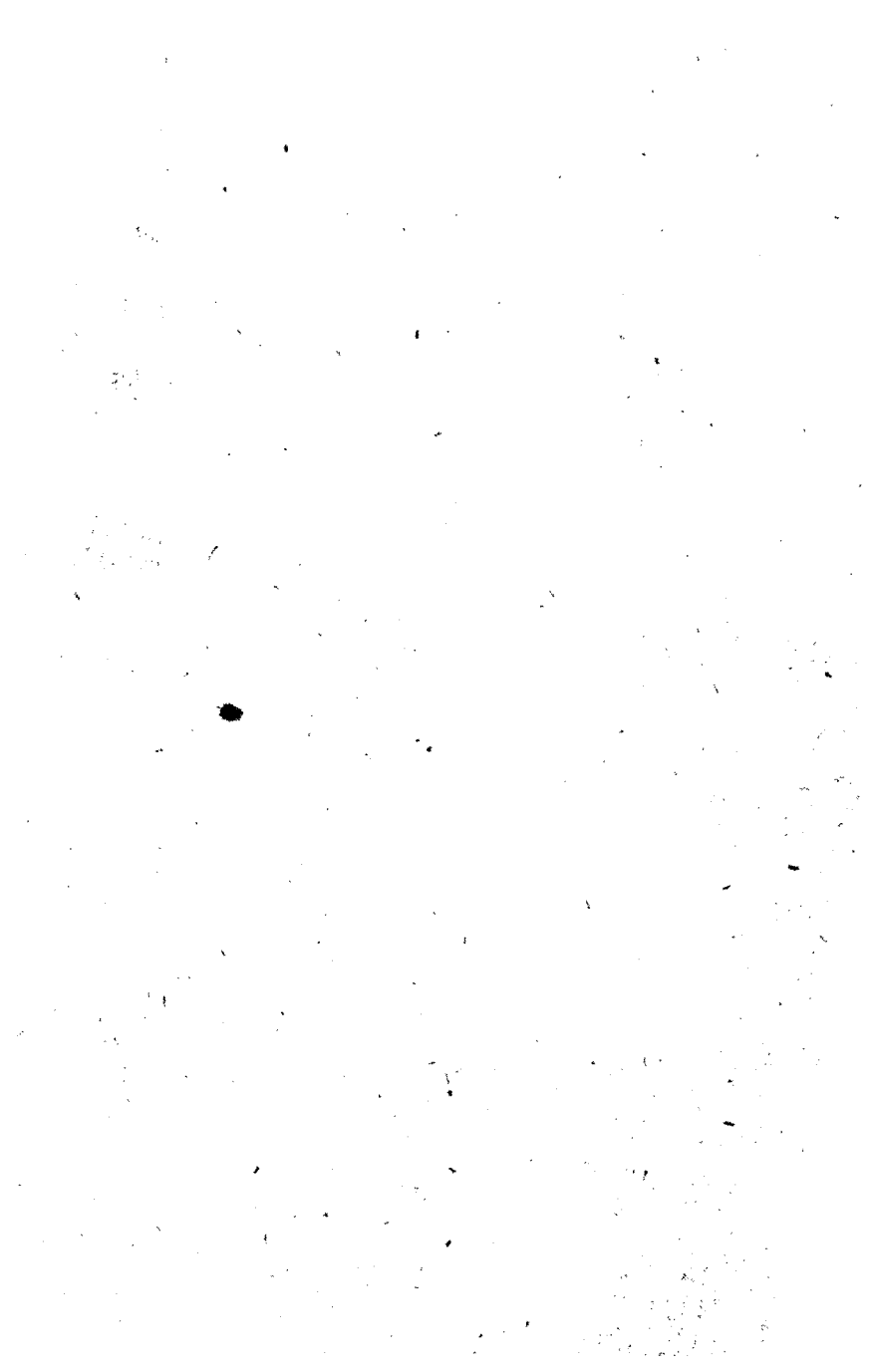
TARBJDAN: Ой шын, аккым (*Mergenniñ paazyñ syjvar turar*).

CECCENDEN: Ekki xyn, ekki xyn! (*toŋgajyp tejlep turar*).

Mergen-pile Tarbj ijelee kuspaktazyr
algan turarlar.

CECCENDEN: (*iji tuymazyñ көгүр кааş*) Кааң хын келген, евес-пе! екки хын, екки хын унген евес-пе! (*xaja көрнүр кылаштар пар сыдар*).

(*Kөzege xaar*).

KÖK-OOL

ХАЙРАН РОТ

peş cyyl kergyzy

ŞIIGE KIRZIRLER:

Sarıq-aşşak—50 xire xarlıq

Sarıq-aşşaktıñ kadajı—48 xire xarlıq

• Kara

Tarıj

Uran

} Olarñıñ uruqları

Əske—kudañıñ ajvılaan kizizi

Kuda—sarıq-aşşaktıñ kudazı

Kenden—хиурак—sarıq-aşşaktıñ kydeezi

Tojlaar—anaa aşşak

Sedip—Karañıñ ынакшаан kizizi

PIR TUGAAR KӨRGYZYŲ

Pora pydyn egnyn ištinde aŝsak kadaj ijelee arazynda cugaalazyp olurar. Aŝsak argamcy uuŝtap olurar, kadaj xuragan kezi uuŝtap olurar.

SARBYŲ-AŝSAKTAN: (*takpyzun. tip olurgaŝ*) Po cыльntaa koncuŲ toruun cыl poldu. Pagaj uruuvuŝtu paза kizi kыльp aldьbьs. Kaaŝ mal-maganьbьs paза cыl aзыгьp aldьbьs.

KADAJDAN: Cer-le cyy teerlaan, uluŲ pujaannyŲ uluska aзы-telyn peerge, unyp, kirip suskun, sugadyntaa izip orar magalyŲ cybe tur-ijin.

S. AŝSAKTAN: (*kadajn-ce kergeŝ*) UruŲlarabyьs kancap pargan, cop citkilej pergen polaryn kadaj. Kaaŝ mal-magan cybezi kajda, kancap coruur cybezi ergi.

KADAJDAN: Kudu aalda pargan poor-ijin olaryn, oon paŝka kajaa coruur olar (*takpylap olurar*).

Taryj-pile Uran ijelee kirip kelgeŝ, onun kыngа raryp olurup alyr.

KADAJDAN: (*kovajgaŝ, odun cyŝkyryp olurgaŝ*) Kajaa kancap cordunar uruŲlarym? Kaaŝ mal-magan cybeceг kajda paardь, eŝke paraan saraandan cyy keŝty tur?

TARьJDAN: Kaaŝ cybe mьnda ottap corlar-la, xaryn tuu xovuda cadaŲ xeree-cok kizi cordu, avaj.

URANDAN: UŲvat-pile temeji koncuŲ kizi cordu-ijin avaj, oorgazy toort, iji xolun caryp kыlaŝtaar.

TARьJDAN: (*tunmazьn-ce kergeŝ*) BndьŲ ыrak cerden peer kajьn corup olurar ol, tunmam.

S. AŝSAKTAN: (*xonekte ŝajьn kudup olurgaŝ*) Pir eves caaskaan peer cedip kelze, pir-le cybe uylgedir teeŝ kelir ыjnaan ol (*xoradaksap olurar*).

KADAJDAN: Pir eves kelir polza, aaldap-la kelgej, anaa-la caaskaan kajьn corup olurar ol, uruŲlarym (*tanazьbьŲ paazyьn cyŝkup olurar*).

URANDAN: (*avazyьn-ce kergeŝ*) Aŝtaarymьnь, turaa-turaa, ciir cybe par-pe, avaj?

KADAJDAN: Bnda sogaaſta par polza, kaap ciſer-taan, kiziden aſttırar taan ciktiq uruqlar-ijin mon.

Uran taraazın iji ajakka kaap turar, Tarıj ſajın kudup olurar.

S. AſſAKTAN: (*argamcızın tyre tudup olurgaſ*) Men kudu aalga pargaſ kelijin, sler kaaſ cybeneer ekki karaktap keryp turunar uruqlarım. Tuyn maſaa iji pory-taa coraan suraq-lyq poldu. Kaaſ cybe een paar polza talaar ewes-pe.

KADAJDAN: (*ſajın kudup izip olurgaſ*) Am ınaar cyge elenpeeriñ ol cybel, ſıbrak kizi maſaa ıjaſ-taſtan cara-ſaar kaqvas-sen-pe?

S. AſſAKTAN: (*tanza-xavın xojlar ap olurgaſ*) Sen uruım Tarıj, maſaa piccii ceergenden cıbr alır-sen, men kudu aaldan parıbr piccii ſaj tilep ekkelijin.

TARıJDAN: (*accazın-ce kergeſ*) Ce, ındıq tur. Kudıbr ızaalar keſtup corza, peer syrupter-sen, aſcaj.

Aſſak yne peer.

URANDAN: (*avazın-ce kergeſ*) Uqvam cyge kelbes ap-pargan coor, avaj? Kizee pargan kizi ındıq kelbes poor cybene-pe? Men-ne polzumza, eſke aalga pir cıl polur xerek cok, pir-taa konukta olurup ſıdavas-men.

TARıJDAN: Sen polza, uluq kadaj appargan 15 xarıbıq kizi polgaj-sen. Am kelir cıbyn ſeni kizige peer cybe. Kizige perip kaarga, ıncap cana mađnar turar polzunza, ſeni men kancsar ewes-men aaram.

KADAJDAN: Ce, ancıq polarım, mal-maganınar parıbr keryner. Sen Tarıj parıbr ceergenner ekkel par!

TARıJDAN: ſıbyn cıgaalaarga, cyge uruınga polcur-sen. Kizee parvas uruqnu cyge teryp algan-sen ıncas (*piccii ceep algaſ yne peer*).

URANDAN: Kara cyge kelbes kizi poor, avaj?

KADAJDAN: Coor sen eñ-eezi, eſke cerde pargan kizini cyge keldiriksedir-sen. Soonda aaldap cedip-le kelgej. Parıbr malın kor par!

URANDAN: Kizi cybe cıgaalaarga, tangaar-la azyıbr olurar kancsar pargan kizi poor-sen avaj (*yne peer*).

KADAJDAN: Piccii uruqlar erttip aasıbrak, kizi cybe cıgaalaarga cer-le toovas, jo-jo oorga mojnım sırtıblaarım aj. Po aſſak paıa aaldar kezip cotup pergen, kaaſ mal-magan cy-bezi kancsar parıbrk ergi (*eñnyñ iſtin ery-kudu kaap turar*).

Kara kitip kelgeſ, ezik askında ıbt cok turar.

KADAJDAN: (*uruun-ce kørvejin turgas*) Pьzaalarың сор-
ре, uruum, сор кирip kelbes-sen?

Kara ыт cok turar.

KADAJDAN: (*uruun-ce kørüp kelges*) Оо, uruumну,
cedip keldiң-pe? Kaas kizi, kынар keldiңer uruum, peer olu-
rup al.

KARADAN: (*kudu kørges*) Kizi-taa kadь kelbedi, saas-
kaan cadaq cedip keldim.

KADAJDAN: (*uruun-ce kørges*) ОI cyy teerin ol poor,
ына ыраак cerden caaskaan cadaq сорup olurat cybe-pe?

Kara ыт cok olurar, kadaj şajып kудup olurar.

TARЫJ: (*kirip kelges*) Uqvam cedip kelgen, ooj ekkizin
(*uq vazыn kuspaktap algas*) Uranga parыp seqlееjin aram
(*yne peer*).

Uruq şajlap olurar, kadaj siir kadьp olurda, Tarыj-
pile Uran ijeele kirip keer.

URANDAN: Uqvam ap cetken, амьрадьт, oј ekkis-ekkiş
(*iji uruq uq vazыnың iji talazыnda olurup alьr*).

TARЫJDAN: (*uq vazыnың arыn-ce kørges*) Sen cyge
kelbes appargan, kizi poor-sen uqvaј, seni sagыngas pat-la
turdum.

URANDAN: (*uq vazыn-ce kørges*) Megelep olurarь ol tur
uqvam, tem saa men uqvam сор kelbes appargan avaj teerim-
ge,—aşşakka pargan kizi cer-le kelbes coor tep olurvadьva.
Am keep megelep olurar moң.

KARADAN: (*tunmalarыn kuspaktap algas*) Pir eves meni
saktьp турган polzunarza, po tyne yzelee kadь, uduur-pis,
tunmalarыт.

KADAJDAN: (*Tarыj-pile Uranny*) Ce, am cyge cugaala-
зыр olurup alдыңar, mal-magan cybener cookşuladyр, inek-anaa-
nar saңar, pьzaa-pazaanar aştan poor.

TARЫJDAN: (*ijezi-ce kørges*). Kezee apparganda mal-
magan kaj paar. Iji porvak inekti yş kizi cyny kьlyr iјik-pis,
pir eves ijeele polzuvussa cyy teer.

KARADAN: Paj ulustun 8-9 ineen saar tep cybe koncuq
perge cybe tur, şынар-la iji porvak inekte cyy poor ында.

Yş uruq ineen saar tees, xuunun algas yne peer.

KADAJDAN: (*Siir-saar cybezin şirttek adaan-ce sup kaas*)
picci cybe kьlyр aar teerge, kezee appargan karaқ-kulak paza
cetpes koncuq-la cybe turam, jo-jo ootgam.

Aşşak eleen xalaq ezirik kirip keer.

KADAJDAN: Am paza aragalap algaş keldin-pe er? Xyn-nyñ-ne aragalaan-tarɣlaan, cer-le kancap pargan kizi poor-sen. Po uruq paza canɣr keer tur, ol uluska olurar tura cok kizi ewes-pe on (*xɣylanɣr olurar*).

S. AŞŞAKTAN: (*tizin kɣɣrtkajɣndɣr tajnangaş*), Ёncap paazyñ eettendirip turvas, sɣɣva şaar turgaş appaɣɣr olurttur kaar polgaj-aan. Xeñ cybeni cyge cugaalap olurar cybel. Ol ulustan cip algan, pir aat-pile şaɣɣnɣ poduñ tɔlep per tize paza parvas-pe ol. Am toraan coruduɣut, men kudu aaldan aragalap izejin.

KADAJDAN: (*aşşak-ce kergeş*), Parvas-men teer polza, men kancaar-men onu, xaɣɣn adazy kizi sen cugaalap korem, meni kajɣn toor ol (*şajɣn cɣɣɣɣr olurar*).

S. AŞŞAKTAN: Uruuñ canɣr keerge, meñee caɣɣɣɣr sen-pe eɣ-eezi, xaɣɣn tyrgen corut (*yne peer*).

Uş uruq ineen saap algan, sydyn algaş kirip keer.

KADAJDAN: (*Kara-ce kergeş*), Ce, uruum Kara, po tyne mañaa udup xonur algaş, ertten erttezik cana per. Oktaan taş tyşken ceringe cɣdar, erge pargan kizi ol ceringe olurar coor. Mañaa turar polzunza xorzok, accaɣ señee koncuq xoraɣap olurar cordu. Kɣs appargan kizi kajaa Ёncap coruur, ertten erte cana per.

KARADAN: Men ol cerge cer-le parvas-men. Ol cerge olurar polzumza, meñ tiriq coraanyñnɣ sler koryner. Meni cyge ol uluska sɣap turar ulus poor sler, men cer-le taarɣşpas tur-men, awaj.

TARɣJDAN: Ёnaar cer-le parva uɣvam, kizee cybe per er ewes, pir ewes cybe peer polza pargajla-sen. Pir aat, pir şarɣdan eške cybe pergen ewes, kizi erttee ɣndɣq picce poor cybe-pe.

URANDAN: Ol aat-pile şaɣɣnɣ tedir tɔlep pergeş, uɣvabyşty ap aar-pis.

KADAJDAN: Ol aat-pile şaɣɣnɣ sler tɔlep peer sler-pe, kizi askɣnga sɣnmas cybe cugaalaar polarɣn. Ertte udup algaş Sediptiñ ala aady-pile uɣvañarɣn cedirip kañar (*orun kɣɣndan cɣɣɣr aar*).

KARADAN: Pir ewes meni Ёnaar corudar-pis teer polzunza, şuut olyrup kañar. Ce, tuñmalarɣm uduulnar (*uş uruq uzelee xojgaşkaş udup cɣɣɣr alɣr*).

Aşşak koncuq ezirik şungap, cugaalaan kirip keer.

S. AŞŞAKDAN: Eј kadaj, uruun coruj paardь-pe? Pir eves uruun corutpaan polzunza, seni men kancaar eves-men şuve! *(ol po eleņajьp tendirip coruj, orun paarьnda olurip alьr).*

KADAJDAN: Po kancap pargan kizi poor-sen, yş tyn orttuzunda aalaan-xoolaan, uruq-tarьq udutpas, tuu torden cь-dьp al.

(Kөzege xaar).

IJI TUGAAR KӨRGYZYŪ

Sarby-aşsaktŷ ō tural. İnda Kara caaskaan eleen mungarap olurda, ijezi kadaj kirip keer.

KADAJDAN: (*urun-ce kergeş*), Coruvajŷn cyge olur sen ōq-eezi, am paza meni koncudarŷn ol-pe, toraan can!

KARADAN: (*ijezi-ce kergeş*), Men tiriŷ olurgaş. moon coruŷ raagŷnŷ pilvejin olur-men, avaj. Meni ɣnaar albadaarŷnar omuŷga polvak raazŷnŷ kezip kaar polzunarza, pir ŷuut avaj. (*kudu keryp algan ɣt cok olurar*).

KADAJDAN: (*xoradaj pergen*) Xooluurgap olurvajŷn tyrgen can eŷpi (*tolaş-talaş yne poor*).

Tarŷ-pile Uran ijelee uŷvazŷ-pile 'pir tŷmej mungaraan kirip keer.

KARADAN: (*tunmalarŷn-ce kergeş*) Accaar-pile avaar cunu cugaalazŷp olurlar tunmalarŷm?

TARŷJDAN: Tŷŷ ōqde, seni po toraan corudar cyve tizip olurlar uŷvaj. Accam seni canŷp kelgen teeş, koncuŷ xoradap olurar cordu.

URANDAN: (*uŷvazŷn-ce kergeş*) Seni am toraan coru teeş, alvadap tuŷup aar polza, kancaar - sen uŷvaj? (*koncuŷ keergep turar*).

KARADAN: (*tunmazŷnŷnŷ raazŷn ŷɷsar olurgaş*) Harŷn can coru teeş, ojladyr turarŷ ol 'ɷşkazyl tunmam. (*ɷqlamzŷrap olurar*).

TARŷJDAN: (*uŷvazŷnŷnŷ ektinden tajanŷp algan*). Am kancaar-sen, coruu sen-pe, uŷvam?

URANDAN: Pir eves tudup algaş paar polza kancaar sen uŷvam, er ulustuŷ kyzy koncuŷ-la polgaj uŷvaj.

KARADAN: Tiriŷ cŷtkaş ɷtaar cer-le parvas-men tunmalarŷm.

S. Aşsak kadajŷ-pile ijeleen pir eŷtiŷ kirip keerler.

KADAJDAN: (*Kara-ce kergeş*), Ce, cyge xelyje pergen olur-sen, aaş-cemden izip algaş coru. Po kizi paza syryp kel-

gen tur. Pelen aat-pile toraan can. (*Tarbj-pile Uran-ce kergeş*) Sler cyge jozuutgap olur-sler, kaas²cybeneer parbp koryner.

Tarbj-pile Uran ijelee tura cook yne peerler.

S. AŞŞAKTAN: (*uruun-ce ырзвзун хэлыжты кэргеş*) Ce cyge tongaja peigerit olur-sen! Xyn orajttaj perdi, po kizi pa-za manaj perdi, cemnenip algaş, toraan coruuar.

Øske kizi uruq-ce koryp kaap taapкьзып тьрттыр ol-urur. Kadaş øskege şajьп kudup perip turar.

KARADAN: (*accazyн-ce kergeş*) Ынаар meni cyge alba-dap turar ulus poor-sler accaj, men ьнаар тиріқ сыткаş cer-le parvas-men.

Aşşak koncuq xoradaan ьзытыр kaap olurar.

KADAJDAN: (*uruun-ce kergeş*) Ekkidir accaң-pile alğь-ьр olur, am toraan coru (*ajakka şaj kutkaş uruun-ce sunup olurar*).

KARADAN: Tiriq сыткаş ьнаар cer-le parvas-men (*yne peer*).

Kadaş ajaan tudup alğan uruqnuu soon-ce edertti koryp olurup kaar.

ØSKEDEN: (*Sarьq-aşşak-ce kergeş*) Po uruqnu kaap-kaş kuruq canar polzumza, xej aat covaa polur, ol tugajьп kuda-lar, ekki eptep, cөptep turgaş corudaгьп podap korynerem.

S. AŞŞAKTAN: Eptep surgaar cыл onu, сьвьфа şaap tur-gaş, coruduptar polgaj-aan.

KADAJDAN: (*Øske-ce kergeş*), Po uruq şьnar-la parvas-men teer polza, şьnar-la perge cyve-le tur, ta kancaar cyve-ьjnaan.

S. AŞŞAKTAN: (*kadaşьn-ce kergeş*), Cyge parvas poor, kalcaaraan, kizi aajьndan ertter-pe ol! Toraan corudar xerek.

ØSKEDEN: Pir eves coruur polza, erthe corup olurza coguur turujun po, kudalar.

Уş uqвалыкьлар кlrtp kelgeş ezik askьnda ьт cook turarlar.

KADAJDAN: (*Kara-ce kergeş*) Am coruuar ce, po akкьп manaj perdi.

KARADAN: (*Øske-ce kergeş*) Meni xej manap olurar tur sler akкьп, erthe teere cana periner, meni parvas-men tidir tep soqlener.

S. AŞŞAKTAN: (*uruun-ce ьзырттыр алгаş*) Cyge parvas-sen, ol şaanda cyge parvas-men тивеең-sen, am keep parvas-

men tep cyzyl mon. (*Tarbj-pile Uran-ce korges*) Sler cyge xelyjzy pergen tur sler! Parɣp mal-maganɣar keryner, parɣdar!

TARBJ-pile URAN: Mal-magan kaj paar cybel, mɣja mɣnda ottap corlar-la.

KARADAN: (*Oske-ce korges*) Meni xej-le manap olurar tur-sen akkɣm. Orajttaj peer, ertte cana periner, meni kelbes-men tidir tep soqleer-sler.

S. AŞSAKTAN: Bɣ, cyu tidir-sen! Parvas-men-ce! Pir ewes parvas kizi polzunza, ol uluska iji podanɣ tɵlep per, men onu tɵlep ɣdavas-men.

KARADAN: (*adazɣn-ce korges*) Men tɵleer men-pe, cip algan ulus poittarɣar tɵlep periner-taan (*tolaɣ-talaɣ yne peer*).

KADAJDAN: Sen kulugur eɣpini kancaar ewes-men adɣ (*soondan yne pder*).

S. AŞSAKTAN: Ŗak po uruq mɣncap turgas meen paazɣmga pir suq kudarɣnɣ temdee poor (*takpɣlap olurar*).

TARBJDAN: (*accazɣn-ce korges*) Cer-le tiriq cɣtkas ɣnaar parvas-men teer kizi cordu cor, parvas-men tep turar kizini cyge alwadaar cybel onu, accaj?

URANDAN: (*accazɣnɣa cugaalaar*) Tiriq cɣtkas 'cer-le parvas-men teer corwadɣwa, pir-le parvas-men tep turgan kizini cyge alwadaar cybel.

S. AŞSAKTAN: Onu sler paza surgap tur sler-pe?. Pir ewes sler onu surgap turgan polzunarza, slerni men kancaar ewes-men aram.

OSKEDEN: (*iji uruq-ce korges*) Sler tuɣmalarɣm, xarɣn par tep surgaar, sler. Uqwaɣar cana peerge, sler paza ol aalga parɣp turar-la polgaj-sler.

TARBJDAN: (*Oske-ce korges*) Cyge ɣnaar paarɣwɣs ol? Pozalap izerisis ol-pe? Am teerede pozalap izer xiré aɣ ewes-pis, akkɣm.

S. AŞSAKTAN: Cyu tep tur-sen! Cazɣ-pile askɣ uluq kulugur, sen pilir sen-pe! Cyge olur sler-parɣp mal-maganɣar keryner!

Iji uruq pildinmes cybe cugaalaas yne peer.

S. AŞSAKTAN: (*oske-ce keryp algan*) Po iji cybe paza surgap tur poor polar. Ol uqwazɣnɣa koncuq cyweler polgajan polarɣn (*takpɣzn kbwɣskaɣ sunup olurar*).

Kara taɣtɣn ujolap aigɣrar. Kadaj Karanɣn cazyndan sirbektep algan kiirip keer.

KADAJDAN: Kalcaaraan eşpi, meen xolumdan yner şaa par ewes, cyge kəgyp turarǵı po (*cyuk paarǵn-ce uzur idipkeş olurup alǵr*).

ƏSKEDEN: (*uruq-ce pir kərges, aşşak kadaj-ce kərges*) Ce, men-taa corup kərejın. Cer-le kaqwa teen ulus-la polgaj cyu tıp ceder kizi poor-men? (*tañzu-xaşın xojlar ap, podanǵr olurar*).

S. AŞŞAKTAN: (*uruq-ce kərges*) Cyge parvas poor, ʙjaap-la appaar polgaj-aan.

KARADAN: (*tura-xalaaş*) Meni ʙnaar corudar polzunar-za, moon songaar meni kərbes sler (*ynę peer*).

KADAJDAN: (*uruqnuñ soon-ce koryp alǵan*) ʙʙ cyu tidirsen, ɵly peer sen-pe?

S. AŞŞAKTAN: (*Əske-ce kərges*) Ce, kuda sler-taa cana peer poor tur sler. Po uruqnu iji-yş xonuktan appaar ʙ kaar-pis.

ƏSKEDEN: (*turup kelgeş*) Ce, ʙadǵ tur, pir ewes yr appaar polza talaar ewes-pe (*ynę peer*).

KADAJDAN: (*takpǵın tip olurǵaş*) Koncuq-la sagǵş совансыǵ cybe poldu-la po (*muñgarap olurar*).

S. AŞŞAKTAN: (*kadajın-ce xoradap*) Seen-ne jorañ turujun ɵq-eezi. Tereen ijezi kizi sen surgap cugaalawas polzunza kǵm surgaar tep padaar-sen.

KADAJDAN: Təryp kaan poordan ʔeske mende cyu poor, pir cyu adam uluska uruq perip alǵaş, meñee carǵǵr sen-pe, er.

S. AŞŞAKTAN: Ol uruq ʙnaar parvas polza, ol ulustan ap-cip alǵan cybenni poduñ tɵleer-sen (*şaj kudup izip olurar*).

KADAJDAN: Men kiziden cybe-taa aıvaan-men, kizee cybe-taa perbes-men, ol aat-pile şarǵn poduñ tɵlep peer-sen.

Tarǵ kirip keer.

TARǵJDAN: Uqwat coruj paarǵr-pe, avaj?

KADAJDAN: Coruj paar cybe-pe, xaǵn kajda paarǵr paǵr kəg.

TARǵJDAN: Kajda pargan kizini men kancap tǵvar-men canǵr keer-ʙjnaan.

Uran kirip keer.

URANDAN: (*avazın-ce kərges*) Avaj! uqwat Taşǵq-al-aak-ce suqnu kurlaandan kǵdǵr syzyp kece perdi, canaaly teeringe ʙnavas kizi cordu.

S. AŞŞAKTAN: (*karaa cidij perǵen*) Am ɵlyr teen tur, koncuq-la xilincektiǵ covalañǵ cybe turam, cer-le paak cy-

beden tereen töl pezin paak poor. Am cyge olur-sen əq-eezi!
Ol koncuq tajzənyñ suq-talaj-ce xalyr əly pervezin mon!

KADAJDAN: (*korga pergen*) Uluska caş uruq perip al-
gaş, mənec sarvbyr sen-pe er, xarbyñ ol uruq əlyrup kaqdyñ
tyrgen par!

S. AŞSAKTAN: Koncuq paak salym turam (*yne peer*).

URANDAN: Ol ulustuq malbyñ tələr peripkeş, uqvatnyñ
əske kizige peer polza, ekki cyve turuñun avaj.

KADAJDAN: Kymga peer-sen, əq-eezi?

TARBYJDAN: Sedipke pergej-le-pis, avaj.

KADAJDAN: (*tolaş-talaş teş*) Se, ancyq polaryñ, taş-
tyñ parbyr, mal-miagan cyvenec parbyr koryner.

Kudazь aşşak temgi əske kizini ederttip alğan
kirip keer.

KUDADAN: (*kadaş-ce korges*) Kuda ambyr-la? (*cyuk paa-
rynda olurup albyr*).

Kadaşdan: Ambyr, sler mendi-le tur-pe?

Iji uruq byt cok arazynda itkilezip turda S. Aşşak
kirip keer.

S. AŞSAKTAN: Kuda ambyr-la (*təi paaşynda parbyr olu-
rup albyr*).

KUDADAN: Ambyr, sler ambyryñ-na tur-pe? (*takryla-
şyr olurar*). Solun cyu turup tur mon kuda?

S. AŞSAKTAN: Ajytkaar cok tajvyñ turuj, po mynsaar
solun cyu turup turaan mon? Kuda kajy moorlap cor?

KUDADAN: Ajytkaar cok tajvyñ turuj. Aaldan ynge-le
iji xonup cor-men, uruq syrup cor men-ijin kuda. (*takrylar
olurar*).

S. AŞSAKTAN: (*kudazyñ-ce korges*) Po uruq-taa parvas-
men tep turup pergen koncuq er cok, sağyş sovancyq cyve-
le poldu po kuda.

Kadaş şajyn kudup olurar.

KUDADAN: (*kudazyñ-ce korges*) Parvas teerge, aajy-pile
ynsar turarga kajyn poor kuda, byaar-la pardyrar polgaj-aan.

KADAJDAN: Uruq-taa pergedeen uruq-ijin po kuda,
xarbyñ sler cedip kelgeniñer, coruuru cadavas poor-ijin po.

ƏSKEDEN: Po uruq tugajynda po iji trej kadaş-taa po
xondur eerezep kelgen ulus polgaj-aan. Uruq-taa cajaan cok
kizi-le cordu.

KUDADAN: (S. Aşşak-ce kergeş) Parbas-men teeş, ына-
bas polza, kыş-pile tutturup алырдаң өске хорзок-ла тур по
kuda.

S. AŞŞAKTAN: Cer-le oozu-la teere poor kuda.

Kenden-xuurak kirip keer.

KENDEN-XUURAKTAN: (irej kadaj-ce kergeş) Амьт,
амьт! (Olurup алы).

AŞŞAK. KADAJ: Амьт, амьтгың-na tur-pe?

S. AŞŞAKTAN: Кажьың peer keldiң, кажь uqlap par cor-
sen oqlum? (takрылар olurar).

KENDEN. X-TAN: Аалымдаң peer keldim, по мыңсаар-
ла cor men-ijin (takрызың sunup olurar).

Kadaj, Kenden-xuurakka şajyn kudup perip olurar.

S. AŞŞAKTAN: (ulus-ce kergeş) По uruq Taştyq-alaak-ce
kirgen tur, monu kandьq ep-pile тыр алы соор? (tanžazьn
idiktep olurar).

Ulus şuptu: Ertte teere тыр алас polza, talaar appaar
poor, coruza ekki eves-pe po.

S. Aşşak paştaaş ulustar şuptu yne peer, kadaj
olurup kaar. Tarьj-pile Uran ijeteer kirip keerler.

KADAJDAN: (ajak savazьn ury-kudu kaap turgas) По
uruqnuң coruu teeş, по ulustarnың tyurep turarь koncuq-la
sagьş covancьq cybe turam, sler paза tilezip koryner uruq-
laгьm.

TARьJDAN: Тыр алы teeş kelgen ulus pottarь тыр ал-
gajlaraan, kizi тырсьр peer cyl onu, авaj.

KADAJDAN: Cer-le по cybelemiң өде cok tep cybezin
kancaarlaan polarnь (yne peer).

URANDAN: Pir eves uqьavьstь тыр tudup алы polza,
koncuq-la xilincekteer poor-aa uqьam?

TARьJDAN: Kalcaaraj pergen eves, cyge xilincekteer
olar tunmam. Kara maңaa kelze, ulus seni tilep cor tep soq-
teer-pis. Am, харың coruulu, orukka tavarьз peeribis cadavas
(yne peerler).

(Kөzege xaar).

УШ ТУГААР КӨРГҮЗҮҮ

Ыяш аразы derde Kara kudu көрүп, алган олурда,
Тары-pile Uran иjeele kirip keer, Kara korga pergen
Ыяш аразын-це частьр турар.

TARЫJDAN: Ой уювай! Шалыктардан иji-уш хире улус cedip kelgen, seni tilep corlar.

URANDAN: Шыпар, шыпар уювам, seni tudup aar-pis ter мыя kudu corlar, Kenden-хуурак paza kelgen cordu.

KARADAN: Улус cedip kelgen polza, pilip kaaptar, sler маңаа тыкка көзылвечер туңмаларым. Се, sler coruj парыңар, хагың менее cemden ekker peer sler туңмаларым.

Iji туңмазы унур coruj paar.

KARADAN: (*uluq тынгаш*) Меең ро мыңсар coruurum, cok polza, ekki-le, cok-la polza, pagaj-la poor. Ooda-la ро Sedip cop cide pergen kizi poor (*Muңgarap olurar*).

Ыяш аразында улус ыды унер, кайда paardь, кайда pargan uruq poor, eej eej ter ытказыр coruur.

KARADAN: Улус meni pilip kaan coor-pe, meni мында ter кым сугаалаан coor (*Ыяш ортын-це частьныр туруп алыр*).

Aшшак, kaday paza eske уш kizi pezelee kirip keer.

S. AШSAKTAN: (*Өөрүн-це көргөш*) Се, kancap тыр алыр coor, кандық арга хереқлезе ekki coor jo-joo (*teri purugajныр так-рылар olurar*).

ӨSKEDEN: (*Өөрүн-це көргөш*) Kizini segirttirge аңдан tora teer cybe, ындық евес, monu segirttip turgаш тыр алыр тур.

AШSAKTAN: Ee cer-le oozu-la teere poor ešter (*шуптузу ындық тур тееш yne peerler*).

Тары-pile Uran иjeele piccil хapta cybe tudup алган келir.

KARADAN: Се туңмаларым! Ро cybeler meni tudup алыр polza xilincekteeri cadavas, sler тырген cana periңер.

TARЫJDAN: Ма, уювам monu cip al (*уювазыңга poste-cybezin ap peer*) pir евес улус kelbeze, aan kezee paza keer-pis.

URANDAN: Men seeñ-pile kadь maңaa olurzumza kandьoq-tyl uqvam?

KARADAN: Kañp polur, talaar polgajaan tuñmam. Xøj ulus olurğa pilip kaaş, meni tudup algaş paar polvas-ijik-pe.

TARBJDAN: Şnar-la ulus pilip kaar polza pagaj poor coruulu tuñmam (*yne peerler*).

KARADAN: Po koncuq şulbular cedip kelze meni cem cip al teer eves, cemnenip alьr tur (*cemnenip olurar*).

Iji kizi kirip kelgeş uruqnu көrвејin ertte peerler.

KARADAN: Po cybeler meni хагьп-таа көрвејin paarь ol tur-aa, am maңaa olurğ polza pir cybe poor eves-pe (*şbrğaj ьjaş artьnda caştьr turup alьr*).

Sarьoq-aşşak xolunda ьjaş tudup alğan kirip kelgeş paraadar, eegip көрүp turar.

S. AŞŞAKTAN: Eeej! eeej! tuu paardь, tuu paardь, tuduңar (*tukpurup ertte peer*).

KADAJ (*Kirip kelgeş*) Oj uruum caraş Kara, kajda paar-dьp, oј sarььm turup kel sarььm! (*Karanyь canь-pile uruum-ajlap ertte peer*).

KARADAN: (*Munğarap turgaş*) Ulustuң aajь-pile meni tilep coruur avamьnь keergenciin aaraj. Am cedip kelze cug-aalazьp көreјin aram.

Sarьoq-aşşak kirip kelgeş paza-la tukpurup ertte peerde Tarьj soondañ kirip keer.

TARBJDAN: (*Uqvaзынь canьңa cedip kelgeş*) Oj uqvam! ulus seni, xøj ulus cьgaş, tutturup alьr tep turlar kan-saar-sen?

KARADAN: Ce, ьnaar cььp ap turgajlar-aan, sen cana per sarььm. Ulus pilip kaar polza talaar polvazьkpa tuñmam. (*Tarьj yne-peer*).

Kadaj kirip keer.

KADAJDAN: Oj uruum Kara! peer kel sarььm, turup kel sarььm. Pagaj avaң men tur-men.

KARADAN: Oj! avaj men mьnda tur-men, peer kel cug-aalazьp көreeli.

KADAJDAN: Ooj-ooj, po tur, po koncuq cybeneç, eej-eej mьnda po uruңar, eej-eej, peer peer!

KARADAN: Oj avaj, po kancap paarđ ol, ortta kizi sen pe, Ыттава (yne peer).

KADAJDAN: Eej! eej! ŝymdanar! ooj xajlyđ erler uruunar, soruj paardь eej ooj uuj!!!

Aŝsak koncuđ xoradaan kire manpar keer.

S. AŝSAKTAN: Kajda paardь po koncuđ ŝulvun?

KADAJDAN: (uruununь un-ce xolun ajttьp alğan) Tau vjaŝ arttьn-ce kire perdi (tep turar).

S. AŝSAKTAN: Sen kulugurmu kancaar, eves-men aram (pileen sьvьrttьnьp yne peer).

Xej ulus ŝuptu kirip keer,

KUDADAN: (uruqnuň sьtkan cerin ajttьp) Oo, mađan sьtkan turujun mon, kandьođ koncuđ kazar amьttan teer-sler. (ŝuptu xөөrezip turar).

S. AŝSAKTAN: (kөzege arttьnda) Emin ertken, turazьnda pargan kulugur, cyge parvas-men tep turduň, ol poor xerem (taaŝ unyp turar).

KARADAN: (Kөzege arttьnda) Kuzyr accaj, kuzyr accaj! meni өrŝŝeer көr! (boqlaar).

Karanyň iji xolun xylyj tudup alğan Ы-сьвьзь-pile sөerttyp kirip keer.

AŝSAKTAN: Ma, po tur ŝagvьkтьođ kiziner (Uruqnu kudzьnьň kьrьn-ce uzur idipkeŝ takpьlap, ter-puzu purugajьnьp olurar).

Iji kizi Karanyň iji talakкь xolundan algaŝ yndyr sөerttyp corda Tarьj-pile Uran kirip keer.

TARьJDAN: Po cyu appaardь, po kancap turar ulus-sler, kizi өlyrer teeŝ kelgen sler-pe?

KARADAN: Cyge turar ulus-sler tuđmalarьm, po ulus meni өlyrer tep paardь, meeđ tьnьm ap көyner (boqlap cyktyp turar).

Tarьj-pile Uran karany xunaazь-peerler.

S. AŝSAKTAN: (tura xalaas) Po kancap turar puktar-sler (iji uruqnu ojtur itkilepter).

Ulustar Karany sөerttyp algaŝ yndyre peer,

AŞŞAKTAN: Po koncuq jadağanı suveler mıyñcaj kalca-
zraj pergen. Se cyge olur-sler, pağır maı-mağapñnar kəyner
(aşşak-pile kadaj ijelee unup coruj paar).

Iji urnoq boğlazır olurat.

(Kəzege xaar).

TÖRT TUGAAR KÖRGYZYQ.

Атың ишинде еер тerek тоorzунда Sedip-pile Kara
ijelee olurar.

KARADAN: (*arnы өskere pergen Sedip-ce көргеş*) Sen ыlap-la ыnsaar podap olurar polzunza, men paza ыnsaar podap olur-men Sedip.

SEDIPTEN: (*kara-ce көрыр kelgeş*) Kancaar padaar polza teerin ol? (*takрыlap olurar*).

KARADAN: Tem sen öly pereeli-pe? tep olurduң cor, men seen ордни podaаş ыnsар, olur ыskazым сyl.

SEDIPTEN: Харып мен ыnsaar podap olurar-la kizi tur-men. Pir еves sen хорзok-men teer polzunza таарыспas-la tur сагым.

KARADAN: Kizi шынар-la öly perejin teer polza, kizi ca-daar сyy роор онu, ро terekke artтыль-la pergej сагым.

SEDIPTEN: Terekke artтыльср сьдар сyy роор онu сагым, meen uluq oktuq роом-pile seni paaštaj adьр kaаş, soonda podum atына-la pergej-men.

KARADAN: (*Sedip-ce көргеş*) Ындық tur сагым, sen am toraan рооң ekkel, men maңaa maңap olurajың. Pir еves cider polzunza talaar еves-pe сагым (*uluq тыньр olurar*).

SEDIPTEN: Men kajып yr роор-men сагым, харып sen өskeer coruj paardың. Тагы-pile Uran cedip kelze көgydyp coruduptar-sen (*uluq тыньр олургаş yne peer*).

KARADAN: Аңсь Sedip sen, meen-pile kattышкаş, am ро хун ölyr tep coruur seen-taa консуунну, men pir kizige sat-тыгаş, seen-pile ölyr tep olurar meen-taa консуунну (*kudu көрыр алган муңгарар olurar*).

Тагы-pile Uran ijelee pir хөnek, pir ајак tudup
алган китip keerler.

KARADAN: Ро сyңer роор туңмаларым?

TARBJDAN: Şaj tur uqvam izip al-ma. Seni paza ulustar syryp kelgen tilep coruur tep peletkenip turar cordular.

URANDAN: Po cerniñ kėskeyzy koncuq cer tur, őskeer azıt cerge paraalıñar uqvalarım, ulus cedip kelze keryp kaar poor.

KARADAN: Şınar-la őskeer coruj paar tur tuñmalarım (yzelee yne peerler).

Tojlaar aşşak piccli ceep tudup alğan ceergenep
corda Sedip kirip keer.

TOJLAARDAN: Cyge cor sen ool, kodannar cor sen-pe?

SEDIPTEN: Ije, kodannar cor-men, хағып сор мында kelgen sler, kodannar tura халыза perveen-pe моң кырган!

TOJLAARDAN: Қажып хоја peer ol ool, мен маңаа kelgeş, тааş кыладым (ceergenin cyktep algaş coruj paar).

SEDIPTEN: Kara kancap pargan kizi poor, маңаа olurar teen kizi-le polgaj. Po koncuq cönyk aşşaktan caşty pergeni ol tur-aa (ыңaj peer keryp coruj yne peer).

Sedip-pile Kara ijelee kirip keerler.

KARADAN: Sedip sen meni teeş, ɵlyr tep coruur kizi-le tur-sen. Sen meni ɵlyryp kaaş, poduñ tiriq corup kɵr, sen xej-le meni teeş anyjak nazыñdan carlyr tep coruur kizi tur-sen saғыm.

SEDIPTEN: Seni adыр kaaş tiriq coraan xereem cyu por saғыm. Хағып seni adыр kaaş podum attына perejin.

KARADAN: Ындық tur Sedip, sen meni adыр kaaş tiriq coruuruңga er poduңga ындық ekki cybe tavaryşpas poor.

SEDIPTEN: Ындық tur saғыm, am talaşpas polzubussa Tarj-pile Uran cedip keer, tyrgedep kɵreeli saғыm.

KARADAN: (uluq tыngaş) Ындық tur saғыm tyrgedep kɵr (eer terektiñ tooruңga parыр turup aar).

SEDIPTEN: Ындық eves saғыm. Poo-pile тааş undyryp cыдағыñд onuңga, po paq-pile po terekke artтысь pereeli (poozunuñ paan cezip turar).

KARADAN: Ol şып tur Sedip, ulus cedip keer tyrgedep kɵr (Sedipke cooşkulap keer).

KARADAN: Pis am kørzyr eves-pis saǵym. (*karaanyñ saǵy pady kelgen uluq tynyr turar*).

SEDIPTEN: OI şyn saǵym, am kørzyr eves-pis tyrgedeeli (*terektin iji talazyn-ce kylaştaşkaş paan azıldyr kaap alyr*).

SEDIPTEN: Se pis-pe saǵym.

KARADAN: Хајыран pot!

Terektin iji talazyn-ce andarlyr pady paar.

(Kөzege хаар)

PEŞ TUGAAR KÖRGYZYOQ.

Sedip-pile Karаның өлген еер терее турар. Анаа
Тары-пйле Uran иjelee kirip keerler.

TARЫJDAN: Kajdal uqвавьs tuumam? Caraş Kara uqвавьs kancар pargan, uqвamъ. (*Karaanьñ sazь padь kelgen turar*).

URANDAN: (*Karaanьñ sazь tɵktyр padь kelgen*). Kancар pilir poor coop pilir poor uqвam. Po turgan eer terektin ad-aanda cъдыр poor-ijin oq uqвam.

Iji uqвaыşkыlar uluq тыньр olurгаş, tumcuunun işti-
pile ыrlazьр egeleer.
„Хажьран pottun ајаггазы“.

БРЫЗЫ: Eer terek sen-ne тыр sen,
Ergeliq-le uqвam ekkel.
Adьr terek sen-ne tur sen,
Avam ыşkaş uqвam ekkel.

Ulustarnың arazьnda,
Uqвa caraş Kara caraş.
Uqвam kuzьr Kara kuzьr,
Uurgajda cъдыр алган.

TARЫJDAN: Kuzьr uqвавьs Kara cotaan polza. kancар-
la хɵɵrezip coruur ergi-pis ale tuumam (*işkurnip ыqlap olurar*).

URANDAN: Kuzьr uqвавьs Kara turgan polza, kandyq
tartyq turvas teer poor uqвam (*Karaanьñ sazьñ codur kaар,
paza ыrlazьrlar*).

БРЫЗЫ: Anaj kara meeң uqвam,
Adьr terek aldьnajda.
Anaj kara tuumalary,
Aalynda ɵskys kalган.

Erge kara meeң uqвam,
Eer terek aldьnajda.
Erge kara tuumalary,
Ezi-le cok ɵskys kalган.

Iji uruq unur par sьda ыrlazьr

BRBZB: Kara raagьm samdьbь polgan,
Kara sangьs uqvamьbь-aaraj.
Kara sangьs uqvavьstь,
Kara cerde xөөr algan.

Eedim ханьm samdьbь polgan,
Erge kara uqvavьstь-aar.
Erge kara uqvavьstь,
Elezinde хөөr algan.

Aşşak-pile kədaј ijelee ыqlazьr kirip keerler.

S. Aşşaktan: Po iji uruqnuң ыrlazьr turagьn, pagaj uruum
Karanь po cerde sьdьr alganьn-aar. Oј uruum turup kel!
joo jo jo uruumnu.

KADAJDAN: Pagaj suvem kancар pargan, pagaj uruum
Kara kajda sen, turup kel uruum! turup kel uruum! (*ыqlap al-
gьrьp olurar*),

Tarьj-pile Uran ijelee kirip keerler.

S. AŞŞAKTAN: Pagaj uruum Kara tiriq coraan polza, paza
po uruqlarьm ыskaş mьndьoј corvas-pe. Oo uruumnu Karanь,
pagaj suvemni, turup kel uruum! (*ыqlap olurar*).

TARьJDAN: Pottarьnar ɵlyrup, cip algaş, am keep cyge
megelep ыqlazьr olurar ulus-sler. (*ыqlap turar*).

URANDAN: Meeң uqvamьbь pir aat-pile şarьga sadьr al-
gaş, cip alganьnar ol turujun. (*ыqlap turar*).

KADAJDAN: Ser-le cyu teerlaan, salьm turujun uruqlarьm
(*Aşşak kadaј ыqlazьr yne peerler*).

Tarьj-pile Uran ijelee sьgьnnaпьr ыrlaj peerler.

(*Kөzege хаar*).

XYREŞ KYŞTYQI POLUR

pir cyyl kergyzyq

Orus tıdan occuldrgan ŞURZUN-OOL

ŞIIGE KIRZIRLER:

Sam Atkins—negir azılcın

Mariam—oon kadajb

Aada—revoluscu xereezen

Kargıs şaqdaa

Po šiini kergysken cyyderi polza, Amerik curttunda yletpyr pydyryl-geliq pir xoorajın negir aзылынар turar cerinde poop turar.

Podu piccii, ištikki xer-xerekseli jadъ pazыn ištı turar.

Kөzege aзыtkan soonda Mariam kire manıap kelir. Kirip kelgeş, cyve-nin aзыn koncuo-ла тырраын turar pajdaldыq. Paaştaj cуny kancaarın pilves, pazыn ištinde ынај peer manıap, piccii uruun xөreende xаара kuspaktap al-gan, syreedeen pajdaldыq turar.

MARIAMDAN: (*piccii caş oqlunga cigualaar*) Oj oqlum cyge ытtavas-sen? Tommi, Tommi! (*koncuo-ла syreedep turar*) Ыqtaar teeş, paарың kadъp kalganың ol tur! Ceze algыrar poor-lan, şaan tөnyр kalgaң tur-ijin. Seni cemgerer cyvem cyu-taa cok, ara ciir! Ыdavas pisti kudumcu-ce yndyr sььььртar tep turar polgaj. Kajaa kancap coruur ulus poor-pis! Tommi, oqlum, ɵlyryң ol-pe? Oj kancaarын, coojun? Po cyu-xөɵny pɵlyр-palыp albaaza, taşkaar pok arazыn-ce yndyr oktagыlapsa olar-ny kizi kajыn тыбар poor (*uruun orun kььььga salыp kaaş, auj-cok tyvy-talaş-pile cyu-xөɵzyn cььp, pɵle şarыp turar. Oon soksas kььььgaş*). Амды kizi kajы pargan coor? Tommi oqlum, xөɵrykkyj oqlum, accaң kaj pargan coor? m-m-m pisti ijeđdiri-visti kaарkaş parganы ol tur. Pis ыşkaş covalaң editeennerni kamgalap-taa cor-ыjan. Pis iji teerge, ijelee-le artтыр kalgan, piske kɵnyр cyve cok. Pisti moon yndyr sььььртarga, accaң pisti kajыn тыбар poor. Po uluq xoorajga kizi talaj suunga ty-ze pergen-teq cide peer xooraj-la polgaj! Oj, ɵške uluska ci-gaalavaska kajыn poor. Aada, oj Aada! Тыңnap olur sen-pe! (*xana aзыдыр тыңnap turar*). Je, je men Mariam-men! Sen-ce soktap turar kizi men-men. Pisti pazыңьььstan yndyr sьььь-rar tep tur—тыңnadың-pe? Seni paza-la yndyr sььььrar eves-pe? Cyge teerge sen paza-la aзы cok kizi polgaj-sen. Sen paza-la pazыңың xөlezizin tɵleveen kizi polgaj-sen. (*тыңnaalap turar*). Тыңnaj tur-sen-pe, taştып ulustuң şimeenin kɵrem! Şaqdaalar cetkilep kelgen. Aзы cok ulustu sьььььp yndyryp turaғы ol tur. (*cyu-xөɵzyn paza cььj-la peer*).

AADADAN: (*ezik askыnda*) Aзы cok ulustu yndyr sьььььp turar tidir sen-pe? Menee tɵmej-le. Men aştaaş, araj tep şimce-nip cor-men. Tɵmej-le ɵlyr kizi-men. Ta taştыгаа tora ɵlyр cы-dajыn ta maңaa tora ɵlyр cыdajыn. Xamaan eves. Taştыгаа caaş caaşкып alдыңga pudum xere tepkeş cыдыр alымыza харып ty-gen ɵlyr-men-ыjanaan. Харып тыкка xincektenmes polgajaan.

Taştып ulus ыды yner.

MARIAMDAN: (*soŋga karaan-ce cygyre pergeŝ*) Kørem, Aada! Negir aзысьпнар ыjak tuj turup algan, ŝaqdaalarnы kiir-bejin turlar. Olar pistiŋ тыпывыс алыр cadavas poor! (*uruun халыр парып tudup алыр*). Tommi oqlum! olar pisti kamgalar алыр tep turlar!.

AADADAN: (*ŝaa ysty pergen olurup algaŝ*). Hej idegep olur-sen. Kargыстыŋ ŝaqdaalary, olarga cуny-le tuzaaj tur, oozun ыjaap-la kyyssedip амыраар polgajlalan. Pir ewes negirler udurlаныр polza—olar toor ewes, adar polgaj. Køргеj-le-sen, olar maa cetkilep kelgeŝ, pisti yndyr sывыртар ewes-pe!

Paza-la algы kыŝky ungen soonda poo ыды yner. Kørdyŋ-pe ada pergeni ol-la polgaj!

MARIAMDAN: (*soŋga karaan-ce cygyryp parыp køргеŝ*) Negirler taŝ xoorup algaŝ, kargыs ŝaqdaalarnы sop turlar (*koncuq амырап турар*). Kørdyŋ-pe, kargыs ŝaqdaalar tedirlenip turlar! Negirler olarnы ojladyр par corlar!

Poo ыды yngvleer.

Ada perdiler! Koncuun ыŋaj! Амды kizi kаjы poor? Øl-yrttyry ol tur-aal! (*piccii uruun-ce хар cede peer*). Tommi, Tommi, adаны ulyre perdiler.

SEMDEN: (*kirip kelgeŝ*). Kancар paardyŋ Mariam?

MARIAMDAN (*Sem-ce ŝuraj pergeŝ*). Men... podadyt. Men... korgup turdum. Seni ulyryp kaар polur-la polgaj, Sem! Tyqde adыр turlar. Sen агаа turduŋ-pe, Sem?

SEMDEN: Je, meŋ агаа turdum. Olar pisti adыр turdular... Pis teerge, cуy poor, kara ыttar-pis ыjan, kargыs ŝaqdaaga ыgyrtтыр ulus-pis-ыjan.

MARIAMDAN: (*Semden хаара tuttungas*) Sen амыр men-di mыnda tiriq turarыnga koncuq-la øeryp tur-men Sem!

SEMDEN: (*Mariamны cajladыр idipkeŝ*). Adыр, Mariam. Men xoradaaŝ, pilinmejin tur-men.

MARIAMDAN: (*piccii ыŋaj turup algaŝ*) Po хын sen кандыq koncuq appargan kizi poor-sen, Sem!

SEMDEN: Ындыq-taa poor-oŋ. O-o! Pisti kargыstar kara ыttar teer-le polgaj. Pis—aŝ kara ыttar-pis-ыjanaal „Ak ulus pezin aзы тырраjып turda, kara negirler slerge aзы peer ulus-pis-pe“ teer turlar! Negir kizi, kizi ewes-pe? Negir kiziniŋ aŝ-

taar хьрнь цок-pe? Negir kiziniđ kadajь цок-pe? tereen uruq-tarь цок-pe? Tyrzok sojluktarnь!.. Pir eves şьdaar polgan polzumza, ol semis хаванарньң şuptuzunun poostaazьn yze ьзыгьlaptar ijik-men!

AADADAN: Meen-taa ugaan cogumnu! Orus curttundan aşşaaм-pile kadь yngenden peer coervi cьl poldum. Aşşaaм maңaa kelgeş, kargьstarga şaazьlattьrьp kaan. Men podum aştap oьlr tep olurar koncuumnu. Orus curttunda am aзы цок ulus цок. Lenin teerge, kargьs хoрeңgittennerniң ergezin tyzyr-geş, et-xoрeңgizin jađь uluska pergen tur.

SEMDEN: Mьnda polza, хoрeңgittenner teerge, jađьlar-nyđ хань, terin ušta sorup cip, pottarь teerge, хаван-teq semirip algan, хoј амьttan tep cybe aştap-suskar turda, cyu-taa тоовас, koryp olurar turlar! Хамьк-la cybe olarda, kaas caagaj pazьдnar, cigir-cimis, cem, araga-хьмьs-taa olarda poor tur. Aзы цок kizi teerge, aştap paskьrap tyreeş, podu siri-kajьpьp coruuf. Koncuq tyrzok semis ьт-хаванарнь! Olar pisti cagьr-ьp, pisti aştadьp oьlyrп turar turlar.

MARIAMDAN: Sen am soksap koр, Sem... Sen цokka meңee koncuq korguncuq turgan. Am seeң cugaanь тыңnaarga ulam korguncuq appaardь.

AADADAN: Aşşaaंगा şaptьk polva! Ooң ozeenniқ xomudalьga şaptьk polva. Kiziniң setkili xomudap, ozeenniқ xomudalь ulgadyrza, temisseł yner cybe eves-pe! Ozeenniқ xomudaldan kyş yner eves-pe.

SEMDEN: Sen cuny-taa pilves tьr senem, Mariam. Seni izeeniңden yndyr oktap turda, cyq-le ьqlap olurar koncuunnu! Cyge pisti yndyr şьvьrьp turarь? Xoрeңgittenner pisti cagьrьp turar, ьncaş ьndьq tur. Men negir tur-men, ak kiziden cym tuduul? Aзыcьn kizi xoрeңgitten kiziden cyzy tuduul? Meeң aзыьm cyge cogul? Men, sen, Tommi, Aada pister, oon-taa oške kaaş cys muң ak-taa, kara-taa keştiq kuldar pister aştap, oьlr pajdalga tavazьp turar tur-pis!

MARIAMDAN: Ыncalza-taa, Sem, sen cuny-taa kьla-alvas-la polgaj sen! Pis kyş cetpes tur-pis. Piste cyu poor, oьlr-pis... Pir eves aзыьvьs цок polur polza, pir eves aзы perves polza, piste cyu poor, oьlr-le-pis ijnen!

SEMDEN: Ыттava! Men caaskaan şьdavас-taa polzumza, pistiң oeryvys koveј (*braktan „internasional“ ьrьzьn хoј kizi*

brlazьp turarь tьnnalьp kelir). Pis temissezip өөreni pergen pi-
Kandьq-*taa* sөөk azьcьnnar pister шүrtubus kattьzьp алгаş, pi-
tiң хапьвьсть sorup coruur mangьstarnь cer-le sop tyzyrer tur-
pis-ijin.

MARIAMDAN: Sler pireeni өlyrup kaqzьdarza-*taa*, slerni
on-onu-pile өlyrup kaar!

SEMDEN: Тоозавьсть кьгьp kajьn төder. Pis хана poor
cede pergёş, tarlakcьlarnь суура pazьp каартar-pis. Кааş por-
bak хөреngittennerni pazar хунувьs kelir!

MARIAMDAN: Ыңсаarga piske кьm azьl peer poor... Pis
aştap өlyr-pis!

SEMDEN: Melegej tur senem! Pistiң holubus par polvas-
ijik-pel!

MARIAMDAN: Ol хол-pile cуну кьlгьr poor!...

SEMDEN: Тьнnam, tarlakcьlar cok oran par tur...

MARIAMDAN: Bolşeviktetniң curttu-pe?

SEMDEN: Sovetterniң curttu. Ыnda ak, kara, sarьq keş-
tiң ulustuң arazьnda ьgal cok. Ыnda azьl cok ulus cok. Ыnda
jadьylarnь pazьqnardan yndyr sьвьгьp turvas! Тьнна, Sen pi-
liг polgaj-sen: men cazьt хuraldarga parьp turar-men. Azьl cok
cорuk cyge тьrtь pergenil, pisti cyge kudumcu-ce yndyr cok
tap turar appargan tep cyveni am pile pergen-men. Paşкь Sta-
lin paaştaan хөj saja-saja azьcьnnarnьң maғalьq curttunda
tarlap mөлсyp cip turar хөреngittenner cok.

Ezikti koncuq soktaar. Mariam, Sem, Aada ol-la cer-
inde ьt cok sine-le peer. Sem ьttavanar tep im-
neer. Kattap soktaar Tараазь-pile taştьртtan kizi
ьдь tьnnalьr;

Xoojlu tyrymnyң өmynezinden azьl tep tuzaap tur-men.
(*Şimeen cok*). Ezikti azьl tep tuzaaj tur-men, kizi ьдь tьnnalь-
lьr..

Sem ezikti azьtkaş, cajtaj turup peer.

KARGьS ŞAQDAADAN: (*kirip kelgeş*) Sem Atkins tep ue-
gir mьnda turar-pe? (*өttaşpas*). Men ajttьгьp tur-men: Sem At-
kins sen-sen-pe?

SEMDEN: (*şьngьbь cugaaluar*) Sem Atkins tep kizi mьnda
curttap turar.

KARGYS ŞAQDAADAN: Kizi ызытыр кацды, кара ыт
(*Mariam-ce alykay*). Po seen kadajy-ye? (*betaspas*). Sen me-
en ajtylym tynaj tur-sen-pe? Kara sojluk.

AADADAN: (*konuq xoradar*). Taan tьkka ыncanmajyn
xorzok itgi-pe?

KARGYS ŞAQDAADAN: Sierge хатаан-pe? Sier po кара
cyelemini ezi sler-pe? Ak kizi eritip, po koncuq cьdyq sek-
ter-pile kadь turarydardan ыjatras sler-pe? Unyp corunat!

AADADAN: (*unyp par cьda*). Хагьн senden ызытар ак ыт-
ты cьdy unyp turar tur ewes-pe!

KARGYS ŞAQDAADAN: Askьц хац!... (*Semge*). Xirliq
poktuq cyu-xoон ap algaş, moon pozuu yn tidir-men. Pazyц
xolezizi toleses polzunca, kudumcaa parьp cьt! (*Sem saadadyр
turar*). Şymda tidir-men!

SEMDEN: Men pazyц xolezizini toleer tep tur-men...

KARGYS ŞAQDAADAN: Хагьн tole, menee-le sagьs амь
pogaj.

SEMDEN: Toleer tep podazьmza-taa, am podunda şьda-
nas kizi tur-men-ijin.

KARGYS ŞAQDAADAN: Ol menee piccii-taa хатаан cok
cьbe tur.

SEMDEN: (*oogum cugaalaar*) Хагьн ыncangaş, koncuq
teleksep turar kizi tur-men.

KARGYS ŞAQDAADAN: Cugaa xerek cok tep tur-men!
(*pele şarьp kaan cyu-xoony yndyr tepkilep, Mariamny itkilep
turar*).

Sem xeneritten xendyrlyp kelgeş, koncuq tyrgen şa-
lypty-pile kargьs şaqdaаныц artьndan parьp se-
griр algaş, xolun, pudun pele хаара tutkaş. şala
kьrьnga tyzyryp algaş, oritta poop kaaptar. Mariam
serweedej pergen koryp turar. Şimeen ynerge, Aada
kire cygyryp kelgeş, ezik askьnga toktajь peer.

SEMDEN: (*koncuq uluq tьnyр turup keer*) Kordyn-pe,
cangьs kizi cangьs kizi-pile tuccur polza, olarda cyu poor! (*Tom-
mi oqlunга cugaalaar*). Oqlum, seen oze pergen turar yjende,
poop olyrgy-teq kizi cangьs-taa artьpaan turar polzun tep ky-
zeejir.

MARIAMDAN; (*ernin araj poorda şimcedip turar*). Sen korgunçınıñni Sem... (*xenertten koncuq syreedep piccii oqılun cıbra kuspaktap turar*). Am pisti ölyrdy-le! Sen caaskaan arttarıñ ol tur, Tommi!

AADADAN: Pozıu oılanar! canğs-taa minut turvajın pozıu oılanar!

SEMDEN: (*xaja kornyp kelgeş*). Sen kordıy-pe?

AADADAN: Pozıu oılan-la koryder! Men cıny-taa koreep-men... Men cer-le uluska cıgaalabas-men, cıgaalabıñnyñ onınga tıñm yze ızgırtar-men.

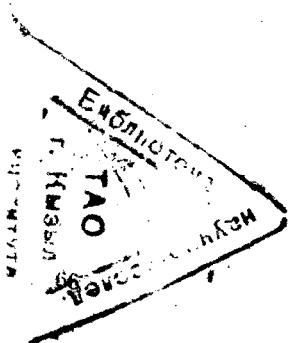
Taştırttan poó ıbdı tıñnalır polğuş xej ulus ırlaşkan „internasional“ ızız ulam tıñzıoı tıñnalır kelir.

SEMDEN: Cok, sen pistin öoryvyske ratır söqle, Sem teerge, pıruu xerek yulgedip kaqdı. Pis teerge, canğs-canğstar temıssespes uzırlıq ulus-pis. İndıoı polza-taa, Sem podun tutunıp şıdavadı... tep söqle.

AADADAN: Sem, ugaanıñ ızkınar tur-sen! Am cıgaalabır turar caj cok tur. Pistin öoryvıstıñ kargıstarga ıdır xırezır ızlabır turarın kordıy-pe! Oların cıksaalınga toozavıs kattızaalır.

SEMDEN: Ce eřter, tyqde öoryvyske kattızır alğaş, kargıstarıñ fıleeliner!

Közge haar.

Ундырерин харагалзаан Сьтмва.

Согоал № 178 Сагьоҕ № 541

Parlaan ama sanь 2½

Tirazь 2.000 kezek.

Örtte 1 akşa

=60v.